

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΚΗΝΗ

**ΛΑΠΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Α.Μ 01217Μ041**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΥΦΑΝΤΗΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την μελέτη τα απέκτησα και τα επεξεργάστηκα σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και της έρευνας καθώς και με τους νόμους που διέπουν την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπεύθυνα, ότι αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν αποτελούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Κ.ΛΑΠΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... ΣΕΛ 1-2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
Η ΙΣΧΥΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ..... ΣΕΛ 2-12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ
Ε.Ε ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ..... ΣΕΛ 12-30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ ΙΣΧΥΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ε.Ε ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ
ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ-ΕΠΑΑ..... ΣΕΛ 30-37

ΕΠΙΛΟΓΟΣ..... ΣΕΛ 38-39

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... ΣΕΛ 40- 42

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ισχύς είναι έννοια για την εξήγηση και κατανόηση της οποίας χρειάζεται εξαιρετικά προσεκτική ανάλυση και μελέτη σε επίπεδο διεθνών σχέσεων. Σαν έννοια η ισχύς υπάρχει τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και σε επίπεδο κρατών, ως εκ τούτου η οποιαδήποτε ανάλυση της για να είναι πλήρης θα πρέπει να εδράζεται και στα δύο αυτά επίπεδα. Η πολυπλοκότητα και η ανα περίπτωση ανάλυση της έννοιας, καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την παράθεση ενός καθολικού, ιδεατού ορισμού της ισχύος. Η δυναμική που προβάλλει κάθε φορά η υπό εξέταση περίπτωση κράτους ή άλλου μορφώματος δίνει και την ανάλογη κατεύθυνση στην έννοια της ισχύος, έτσι μπορεί να έχουμε πολιτική ή οικονομική ή θεσμική ή στρατιωτική ισχύς ή όλα μαζί.

Στην παρούσα μελέτη θα αναλύσουμε την ισχύ όπως αυτή παρουσιάζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση τόσο σε επίπεδο Ένωσης όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η Ε.Ε σε επίπεδο ισχύος προβάλλει σαφώς οικονομική ισχύ παρά το γεγονός της αδυναμίας που πρόβαλλε στο να ανταποκριθεί στην πρόσφατη οικονομική κρίση, επίσης είναι σαφές ότι μιλάμε για μία μη στρατιωτική δύναμη η οποία κάνει χρήση πολιτικών <<εργαλείων>> όπως η διπλωματία, η συνεργασία και η συναίνεση, προβάλλοντας έτσι μια πολιτική ισχύ η οποία μεταξύ άλλων εντοπίζεται και σε προσπάθειες συνεργασίας σε επίπεδο πολιτικών ασφάλειας και άμυνας (ΚΕΠΠΑ-ΕΠΑΑ).

Επίσης εκτός από τις προαναφερόμενες πλευρές της Ευρωπαϊκής ισχύος έχουμε και την θεσμική πλευρά βάσει της οποίας η Ε.Ε χαρακτηρίζεται ως κανονιστική δύναμη, η δυναμική αυτή της Ε.Ε πηγάζει από τις αρχές και τους κανόνες τους οποίους προβάλλει και οι οποίοι αποτελούν βασικό θεμέλιο του όλου Ευρωπαϊκού εγχειρήματος, βέβαια σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι οι εξελίξεις των καιρών έθεσαν υπό αμφισβήτηση την δυναμική αυτή της Ε.Ε, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων αυτό που ονομάζουμε ως Ευρώπη πολλών ταχυτήτων.

Ειδικότερα η μελέτη μας θα επικεντρωθεί αρχικά στην ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου περί ισχύος πράγμα το οποίο θα μας βοηθήσει σε δεύτερο επίπεδο στην ανάλυση της Ευρωπαϊκής ήπιας

ισχύος ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής, με αναφορά σε αυτό το σημείο συγκεκριμένων παραδειγμάτων που θα στηρίζουν τα θεωρητικά μας επιχειρήματα, εν συνεχεία θα γίνει ανάλυση της δυναμικής που προβάλλει η ήπια ισχύ σε διεθνές επίπεδο σε σύγκριση με την λεγόμενη σκληρή ισχύ όπως αυτή προβάλλεται από τις ΗΠΑ. Τέλος η μελέτη μας θα καταλήξει με την ανάλυση του κατά πόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αναπτύξει δομές που θα επιτρέψουν την άσκηση από μέρους της σκληρής ισχύος, με κεντρικό σημείο ανάλυσης το ρόλο του NATO και την δυναμική της ΚΕΠΠΑ-ΕΠΑΑ προς μία τέτοια κατεύθυνση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΙΣΧΥΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Ισχύς σας έννοια παρουσιάζει διεπιστημονικό ενδιαφέρον καθώς κατέχει κεντρική θέση στην πολιτική επιστήμη και στις διεθνείς σχέσεις. Η πολυπλοκότητα της έννοιας της ισχύος όπως την αναφέραμε εισαγωγικά την καθιστά εξαιρετικά αμφιλεγόμενη και πολυσυζητημένη με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να δοθεί ένας καθολικός ορισμός που να καλύπτει όλες τις πτυχές της έννοιας. Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τι θεωρητική βάση της ισχύος καθώς και την δυναμική της θα πρέπει να την αναλύσουμε υπό το πρίσμα δύο σχολών σκέψης του Ρεαλισμού και του Φιλελεύθερου ιδεαλισμού (νεοφιλελευθερισμός). Η προσέγγιση μας θα βασιστεί σε επτά σημεία ανάλυσης των δύο θεωριών. Ειδικότερα:

- Σε επίπεδο δομής του διεθνούς συστήματος, για την Ρεαλιστική θεωρία ο άναρχος χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος παίζει σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά των κρατών σε αντίθεση με την νεοφιλελεύθερη προσέγγιση όπου ο ρόλος του άναρχου συστήματος στον καθορισμό της συμπεριφοράς των κρατών είναι μικρός.

- Ο ρόλος του κράτους, για τους Ρεαλιστές το κράτος αποτελεί τον κυριότερο παίκτη του διεθνούς συστήματος, πράγμα το οποίο δεν ασπάζεται η νεοφιλελεύθερη άποψη κατά την οποία δίνεται ιδιαίτερη σημασία στις πολυεθνικές εταιρίες και στους διεθνείς οργανισμούς.
- Σε επίπεδο γεωπολιτικής και γεωοικονομίας, οι ρεαλιστές θεωρούν ότι η γεωπολιτική και η γεωοικονομία αποτελούν διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος με κοινό παρονομαστή τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών. Η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση θεωρεί ότι η γεωπολιτική έχει πεθάνει καθώς έχει μειωθεί η σημασία του ανταγωνισμού και έχει προαχθεί η αξία της συνεργασίας.
- Τα διεθνή καθεστώτα ασφάλειας και οι διεθνείς θεσμοί δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία για τους ρεαλιστές καθώς δεν δίνουν λύση στο θέμα της ασφάλειας στο άναρχο διεθνές σύστημα. Οι νεοφιλελεύθεροι θεωρούν ότι τέτοια καθεστώτα αυξάνουν την αίσθηση της ασφάλειας των κρατών.
- Σε επίπεδο κρατικής στοχοθεσίας οι ρεαλιστές θέτουν ως κυρίαρχο στόχο του κράτους την κατοχύρωση της εθνικής ασφάλειας και την μεγιστοποίηση της ανεξαρτησίας. Οι νεοφιλελεύθεροι στοχεύουν περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη.
- Η Ειρήνη για τους ρεαλιστές είναι κάτι το οποίο επιτυγχάνεται μέσα από την λεγόμενη ισορροπία δυνάμεων, ενώ οι νεοφιλελεύθεροι θεωρούν ότι η ειρήνη μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης και μέσα από την εξάπλωση της Δημοκρατίας.
- Τέλος σε επίπεδο Στρατιωτικής ισχύος, οι ρεαλιστές υποστηρίζουν το πόσο σημαντική είναι η στρατιωτική ισχύ (σκληρή ισχύ) αντίθετα οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι τα στρατιωτικά μέσα έχουν μικρότερη σημασία σε σύγκριση με τα οικονομικά (ήπια ισχύ)

Όπως γίνεται κατανοητό η ισχύς αποτελεί κεντρική έννοια των Διεθνών σχέσεων και των στρατηγικών σπουδών και παρέχει ένα πεδίο ανάλυσης για τους θεωρητικούς ως προς τον ακριβή ορισμό της και τον τρόπο μέτρησης της. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ισχύς αποτελεί βασική έννοια της πολιτικής σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο και αφορά μια σχέση όπου ένας δρών

υποχρεώνει κάποιον άλλον να υποταχθεί στα θέλω του. Για να εμβαθύνουμε περισσότερο στην έννοια της ισχύος δόκιμη είναι η αναφορά στις απόψεις κορυφαίων θεωρητικών του χώρου.

Μιλώντας για θεωρητικούς δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στον **Θουκυδίδη** ο οποίος θεωρείται ο πατέρας της ρεαλιστικής σχολής και καταδεικνύει την δημιουργία της ισχύος υπό το πρίσμα της ανισορροπίας ισχύος ως αιτία του Πελοποννησιακού πολέμου. Ο **Kenneth Waltz** με την σειρά του υποστηρίζει ότι η θέση των κρατών στο διεθνές σύστημα καθορίζεται απο παράγοντες όπως η οικονομική και στρατιωτική δυνατότητα, η πολιτική σταθερότητα κ.α θεωρώντας την ισχύ ως μέσο για την επίτευξη της κρατικής επιβίωσης². Ο **Hans J. Morgenthau** λέγει ότι σκοπός της διεθνούς πολιτικής και κάθε πολιτικής είναι η επιδίωξη ισχύος η οποία δεν είναι μόνο μέσο αλλά και αυτοσκοπός, σε μια προσπάθεια ελέγχου των σκέψεων και των πράξεων των άλλων ανθρώπων, στην ίδια κατεύθυνση ο **Wolfers** λέγει ότι η ισχύς είναι η ικανότητα να ωθήσεις κάποιον να κάνει κάτι που θέλεις και να μην κάνει κάτι που δεν θέλεις, στην ίδια κατεύθυνση έχουμε και την άποψη του **Michael Sullivan** κατα τον οποίο η ισχύ τοποθετείται σε ενα πλαίσιο ψυχολογικού ελέγχου πάνω στον άλλο, δηλαδή η δυνατότητα άσκησης επιρροής ακόμα και αν δεν υπάρχει δυναμική τότε πάλι μπορούμε να μιλάμε για άσκηση ισχύος.

Ο **John Mearsheimer** λέγει πως τα κράτη ανταγωνίζονται συνεχώς στο άναρχο σύστημα ώστε να αυξήσουν τη στρατιωτική τους ισχύ, με σκοπό την εξασφάλιση της επιβίωσης τους, διακρίνει δύο είδη ισχύος της λανθάνουσα (latent power) και τη στρατιωτική ισχύ αγνοώντας εντελώς την ήπια ισχύ⁴. Ο **Edward H. Carr** λέγει πως η πολιτική είναι κατα μία έννοια πάντα πολιτική ισχύος, ενώ ο **Nicholas Spykman** λέει πως ο πολιτισμός στηρίζεται στην ισχύ και τέλος ο **Robert Gilpin** αναφέρει ότι η ισχύς έχει να κάνει με τα στρατιωτικά, οικονομικά και τεχνολογικά επιτεύγματα των κρατών⁵, απο την άλλη ο **Charles Kindleberger** λέγει ότι η ισχύς συναρτάται με την πολιτική και την οικονομία, δίνοντας έτσι έμφαση στην ικανότητα χρήσης της ισχύος και όχι στην ισχύ αυτή

¹Πλατιάς Αθανάσιος, «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη», Εστία, Αθήνα, 2000, σελ. 61.

²Waltz Kenneth, «*Theory of International Politics*», McGraw-Hill, Νέα Υόρκη, 1979, σελ. 131

³Morgenthau Hans J., «*Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*», McGraw-Hill, Νέα Υόρκη, 1985, σελ.52.

⁴Όπως αναφέρεται στο: Κουσκουβέλης Ηλίας Ι., «*Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*», Ποιότητα, Αθήνα, 2007, σελ. 139.

⁵Gilpin Robert, «*War and Change in World Politics*», New York, Cambridge University Press, 1981, σελ. 33.

καθαυτή. Κοντά στις παραπάνω απόψεις βρίσκεται και η άποψη του **Robert Dall** κατα τον οποίο η ισχύς συναρτάται με την δυνατότητα αλλαγής των πιθανολογούμενων αποτελεσμάτων δηλαδή σε μια βάση εξαναγκασμού σε κάτι που δεν θα γινόταν σε διαφορετική περίπτωση⁶.

Όπως γίνεται κατανοητό η αναφορά στον όρο ισχύς όπως διατυπώνεται απο τους παραπάνω θεωρητικούς συνάδει με την σκληρή-στρατιωτική ισχύ όπως αυτή γίνεται δεκτή στα πλαίσια της ρεαλιστικής σχολής, με βασικό εργαλείο τον εξαναγκασμό, ψυχολογικό και στρατιωτικό. Απο την άλλη έχουμε την έννοια της ισχύος με βασικό εργαλείο αυτό της συναίνεσης, σε αυτή την κατεύθυνση η αναλυση μας θα ξεκινήσει απο τον **Joseph Nye** ο οποίος κάνει λόγο για ήπια ισχύ, στο έργο του συνδυάζει στοιχεία πολιτικού Ρεαλισμού και νεοφιλελευθερισμού (σχολές που είδαμε και αναλύσαμε παραπάνω), έρχεται να προσθέσει στην σκληρή ισχύ και την ήπια ισχύ. Η ικανότητα να επηρεάζουμε τη συμπεριφορά άλλων με σκοπό την λήψη των επιθυμητών για εμάς αποτελεσμάτων μπορεί κατα Nye να επιτευχθεί με πολλούς τρόπους ένας απο αυτούς είναι η θετική έλξη⁷. Σύμφωνα με τον Nye η έλξη ως στοιχείο πολιτικής είναι πάντα πιο αποτελεσματική απο τον εξαναγκασμό καθώς πολλές αξίες όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ατομικές ελευθερίες είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό σαγηνευτικές. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι οι παραπάνω αξίες και η προβολή τους αποτελούν βασικά-θεμελιώδη στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Ουέσλι Κλάρκ κατα την οποία η ήπια ισχύ προσφέρει μια επιρροή πολύ μεγαλύτερη απο αυτή που εξασφαλίζει η παραδοσιακή πολιτική ισχύος. Σε διεθνές επίπεδο η ήπια ισχύς πραγματώνεται μέσα απο τις αξίες που προβάλλει ένας οργανισμός (πχ Ε.Ε) ή ένα κράτος με την κουλτούρα, τα παραδείγματα που προσφέρει απο τις πρακτικές και τις πολιτικές του καθώς και απο τον τρόπο που αντιμετωπίζει τις σχέσεις με τους άλλους, συγκεκριμένα ο Nye είπε ότι η ήπια ισχύ επαφίεται σε τρεις πηγές, στην κουλτούρα υπό την έννοια της ελκυστικότητας, στις πολιτικές αξίες υπό την έννοια της πίστης σε αυτές τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό και τέλος στην εξωτερική πολιτική.

Κατα Nye μόνο οι ΗΠΑ και οι φιλελεύθερες δυτικές δημοκρατίες που έχουν ανεπτυγμένη οικονομία μπορούν να έχουν πηγές και δυνατότητα άσκησης ήπιας ισχύος. Επι αυτού πολύ χαρακτηριστική είναι η έκφραση του **Robert Kagan**⁸ κατα τον οποίο οι Αμερικάνοι είναι απο

⁶Robert Dall, *The Concept of Power*, Behavioral Science, 2, 1957 σελ 201-215

⁷Nye Joseph S. Jr, «Ηπια Ισχύς – Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική», μτφρ.

⁸Robert Kagan, «Of Power and Paradise: America and Europe in the New World Order», New York, Alfred A. Knopf, 2003, σελ. 3.

Αρη και οι Ευρωπαίοι απο την Αφροδίτη απο αυτή την ρήση φαίνεται η δυνατότητα της Ευρώπης για άσκηση ήπιας ισχύος. Κατα Nye η επιτυχία σε επίπεδο παγκόσμιας πολιτικής εξαρτάται όλο και περισσότερο απο την άσκηση ήπιας ισχύος καθώς όπως λέγει ο Nye σε μία επόχη όπως την σημερινή όπου η πληροφόρηση παίζει καθοριστικό ρόλο ως επιτυχία δεν μπορεί να οριστεί μόνο το ποιανού τα όπλα νίκησαν αλλα και ποιανού η ιστορία. Κατα Nye η ήπια ισχύς έρχεται επικουρικά στην σκληρή ισχύ με αποτέλεσμα να την κατατάσσει θεωρητικά σε αυτό που ονομάζει φιλελεύθερο ρεαλισμό κατα τον οποίο η στρατιωτική ισχύ παραμένει η σημαντικότερη σε επίπεδο διεθνούς συστήματος αλλα υπάρχει και η ανάγκη για συνεργασία, θεσμούς και επιδίωξη κοινών αγαθών πράγμα το οποίο μπορεί να επιτευχθεί μέσα απο την άσκηση ήπιας δύναμης. Η ήπια ισχύ όπως παρουσιάζεται απο τον Nye, ο οποίος ενώ λαμβάνει ως περίπτωση ανάλυσης αυτή του αμερικανικού μοντέλου, θα λέγαμε ότι αντικατοπτρίζει αμιγώς το ευρωπαϊκό μοντέλο. Ο Joseph Nye προσεγγίζοντας αυτό που ονόμασε ήπια ισχύς έδωσε βάση στην πολυσύνθετη πραγματικότητα του διεθνούς συστήματος και στον ρόλο των διεθνών, διακρατικών και μη οργανισμών ως παράγοντες συνδιαμόρφωσης διεθνών εξελίξεων.

Σε επίπεδο στρατηγικής και ασφάλειας η ισχύ προβάλλεται μέσα απο αυτό που ονομάζουμε ισορροπία ισχύος, σε αυτό το σημείο γίνεται αμέσως κατανοητό ότι μιλάμε για ισχύ με όρους καθαρά ρεαλιστικούς (σκληρή ισχύ). Σε αυτό το επίπεδο βασικός στόχος είναι η ενδυνάμωση της θέσης ισχύος ενός κράτους γεγονός που θα του επιφέρει μεγαλύτερη ευχέρεια και επιρροή σε διεθνές επίπεδο. Για την Διεθνή πολιτική και για την Διπλωματία η ισχύ διαλαμβάνει πέντε νοήματα τα οποία συναρτώνται πάντα με τα κράτη : 1) ισχύς ως στόχος των κρατών σε διεθνές επίπεδο, 2) η ισχύς ως μέτρο για να υπολογιστεί η επιρροή ή ο έλεγχος πάνω σε άλλους διεθνείς δρώντες, σε γεγονότα και θεματικές, 3) η ισχύς ως νίκη σε μία σύγκρουση και εξασφάλιση της ασφάλειας, 4) η ισχύς ως έλεγχος πάνω σε πηγές και δυνατότητες και (5) ισχύς ως ένα στάτους που ορισμένα κράτη διαθέτουν και άλλα όχι. Η ισχύς ενός κράτους υπολογίζεται κυρίως με έμφαση στη στρατιωτική και οικονομική του ισχύ.

Όπως αρχίζει να γίνεται κατανοητό απο την παραπάνω ανάλυση μας τόσο στην πολιτική επιστήμη όσο και στις διεθνής σχέσεις η ισχύς μπορεί να έχει περιεχόμενο πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό κ.α ή μπορεί να προβάλλεται, όπως τονίζεται στην κλασική πολιτική επιστήμη (Harold Lasswell, Robert Dahl, κ.ά.), ως μια μορφή επιρροής (soft power). Ως επιρροή μπορούμε

να ορίσουμε την ικανότητα να επέλθει το θεμιτό αποτέλεσμα με αντιστροφή της αρχικής στάσης του άλλου μέρους⁹.

Όπως έχουμε αφήσει να διαφανεί παραπάνω, η ισχύς σαν έννοια διαχωρίζεται σε σκληρή ισχύ (hard power) και σε ήπια ισχύ (soft power). Στην ήπια ισχύ βασικό στοιχείο είναι η συναίνεση και η ελκυστικότητα από την άλλη σε επίπεδο σκληρής ισχύος βασικό στοιχείο αποτελεί ο καταναγκασμός. Βασικός εκφραστής της ήπιας ισχύος είναι ο Joseph Nye, όπως αναφέραμε παραπάνω, ο οποίος μιλάει για μία ισχύ που στον πυρήνα της έχει βασικό στοιχείο την επιρροή, δεν εφορμάται από στρατιωτικά ή οικονομικά μέσα ή απειλές αλλά από εργαλεία όπως η πειθώ, η ελκυστικότητα των πολιτικών, οι πολιτιστικές αξίες κ.α. Χαρακτηριστικά όμως τονίζει ο ίδιος ο Nye ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου και η σκληρή ισχύ είναι απαραίτητη, έτσι προτείνει ένα συνδυασμό ήπιας και σκληρής ισχύος που ονομάζει έξυπνη ισχύς (smart power)¹⁰.

Για να καταλάβουμε καλύτερα την έξυπνη ισχύ, χρήσιμη είναι η άποψη του Chester Crocker κατά τον οποίο η έξυπνη ισχύ είναι η στρατηγική χρήση της διπλωματίας, της πειθούς και των ικανοτήτων επιρροής με τρόπο αποδοτικό και με γνώμονα πάντα την πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση.¹¹

Ειδικότερα για την ήπια ισχύ, η οποία θα μας απασχολήσει αρκετά σε επόμενο κεφάλαιο σε επίπεδο Ε.Ε, ο Nye βασίζει την ανάλυσή του σε εργαλεία όπως η πειθώ και η ελκυστικότητα, που ήδη έχουμε αναφέρει, μέσα από συνεργασίες με κράτη και φορείς, συνεργασίες οι οποίες δεν θα χαρακτηρίζονται σε καμία περίπτωση από απειλές και εξαναγκασμό. Σε επίπεδο σκληρής ισχύος ο εξαναγκασμός με βάση την στρατιωτική και οικονομική υπεροχή αποτελεί το βασικότερο εργαλείο, κάτι το οποίο σε επίπεδο ήπιας ισχύος έρχεται να αντικατασταθεί από την θελκτικότητα της κουλτούρας, των πολιτικών ιδανικών και επιλογών, το κύρος και την ακτινοβολία μακρόπνοων πολιτικών υπό την αίσθηση της αμοιβαιότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ήπιας ισχύος κατά

⁹H.D. Laswell & A. Kaplan, *Power and Society* (New Haven: Yale University Press, 1950)

¹⁰J.S. Nye Jr., *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* (Νέα Υόρκη: Basic Books, 1990). J.S. Nye Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (Νέα Υόρκη: Public Affairs, 2004) [ελληνική έκδοση *Ήπια ισχύς. Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2005)]. J.S. Nye Jr., *Ηγεσίες που πρωτοπορούν* (Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση, 2009) [αρχική έκδοση *The Powers to Lead* (Οξφόρδη: Oxford University Press, 2008)], 71-112.

¹¹C.A. Crocker, F.O. Hampson, P. Aall, *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World* (Ουάσιγκτον: United States Institute of Peace Press, 2007), 13

τον Nye αποτελούν το Σχέδιο Μάρσαλ, η ακτινοβολία και η επιρροή του Βατικανού, το παράδειγμα των σκανδιναβικών χωρών και οι δράσεις διεθνών οργανισμών. Αυτό που κάνει κατανοητό η ανάλυση του Nye είναι ότι η ισχύς εμφανίζεται με πολλές μορφές και η ήπια ισχύ είναι μία από αυτές και δεν αποτελεί αδυναμία. Πηγές της ήπιας ισχύος, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, είναι η κουλτούρα όπου την ασπάζονται από κοινού, οι πολιτικές αξίες τόσο σε εξωτερικό όσο και σε εσωτερικό επίπεδο και η εξωτερική πολιτική η οποία εξελίσσεται υπό το πρίσμα της νομιμότητας και του ηθικού κύρους.

Συμπερασματικά ο Nye τονίζει ότι μεγαλύτερη επιτυχία υπάρχει με την άσκηση σκληρής ισχύος καθώς σε αυτό τον τομέα έχει γίνει μεγαλύτερη επένδυση συγκριτικά με την ήπια ισχύ γεγονός το οποίο δημιουργεί ένα κενό στην δυναμική που πρέπει να υπάρχει μετά την επιβολή με σκληρή ισχύ. Έτσι ο Nye μιλά για την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ σκληρής και ήπιας ισχύος γεγονός που θα αποτελεί αυτό που ονομάζει ως έξυπνη ισχύ.

Όσον αφορά την σκληρή ισχύ και την φύση της θα ξεκινήσουμε την ανάλυση μας στην βάση εξυπηρέτησης ατομικών ή συλλογικών συμφερόντων¹² με βασικά εργαλεία τον πληθυσμό, την εδαφική έκταση, την οικονομική κατάσταση, την κοινωνική σταθερότητα και βέβαια την στρατιωτική δύναμη. Η ταύτιση της σκληρής ισχύος με την στρατιωτική δύναμη μεταξύ άλλων οδήγησε στην συσχέτιση της σκληρής ισχύος με την βία, και στην διατύπωση της άποψης ότι η στρατιωτική δύναμη μπορεί να κυριαρχήσει πάνω σε όλες τις μορφές δύναμης. Σε αυτό το σημείο έρχεται πάλι ο Nye και συνοψίζει την έννοια της ισχύος μέσα από τρεις τρόπους: 1) χρήση ή απειλή εξαναγκασμού, το λεγόμενο “μαστίγιο”, 2) προκαλώντας συναίνεση μέσω ανταμοιβών (καρότο) και 3) με μέσα ήπιας ισχύος. Οι δύο πρώτοι τρόποι είναι ευρέως γνωστοί και συναρτώνται άμεσα με την σκληρή ισχύ η οποία τις περισσότερες φορές είναι σε θέση να φέρει άμεσα αποτελέσματα. Για να κατανοήσουμε την σκληρή ισχύ και το πόσο αποδεκτή είναι, δόκιμη είναι η αναφορά στον καθηγητή Inis L.Claude Jr. ο οποίος βασιζόμενος στο βιβλίο του Nye ορίζει τη σκληρή ισχύ ως τη βασικότερη και την πιο αποτελεσματική και την συναρτά απόλυτα με την στρατιωτική ισχύ, χαρακτηριστική είναι η ρήση του : “ Χρησιμοποιώ τον όρο ισχύς προκειμένου να υποδηλώσω την στρατιωτική ικανότητα, δηλαδή τα στοιχεία που συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στην ικανότητα να καταναγκάσεις, να σκοτώσεις και να καταστρέψεις.”¹³ Ο καθηγητής Inis L.Claude Jr. δέχεται παρ’ όλα αυτά μία ανάλυση της έννοιας ισχύος σε ευρύτερο πλαίσιο θεωρώντας όμως πάντα την άσκηση φυσικής βίας ως κεντρικό παράγοντα.

¹² Θεόδωρος Κουλουμπής, Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη (Αθήνα: Παπαζήση, 1995) σ. 9

¹³ Joseph S.Nye Jr, Ήπια Ισχύς..., ό.π, σ.120

Για πρώτη φορά η έννοια και η αντίληψη πολιτικής αυτάρκειας υπό το πρίσμα διεκδίκησης μιας θέσης σε διεθνές επίπεδο εμφανίζεται με τον Μακιαβέλι ο οποίος κάνει χαρακτηριστική αναφορά στο έργο του Ηγεμόνας ότι ο πόλεμος και η στρατιωτική πειθαρχία είναι αυτά που κάνουν έναν ηγέτη. Τα μέσα αυτά όπως γίνεται κατανοητό είναι μέσα σκληρής ισχύος. Η σκληρή ισχύ εκτός από την στρατιωτική ισχύ, περιέχει και την οικονομική δύναμη η οποία έρχεται να δράσει συνδυαστικά σε ένα παιχνίδι μαστιγίου και καρότου με σκοπό την υποχρέωση αποδοχής μιας θέσης από τους άλλους παίκτες. Θα λέγαμε ότι η σκληρή ισχύ αποτελεί αυτό που θα ορίζαμε ως βίαια πολιτική, χαρακτηριστική είναι η άποψη του Carl von Clausewitz κατά τον οποίο ο σκοπός του πολέμου είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα. Σε αυτό το σημείο έρχεται η ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων και υιοθετεί την άποψη αυτή του Carl von Clausewitz περί πολιτικής τονίζοντας ότι σκοπός είναι ο έλεγχος της συμπεριφοράς του εχθρού. Απέναντι από τον ρεαλισμό και την σκληρή ισχύ έχουμε την ιδεολογική σχολή και την ήπια ισχύ, που ήδη έχουμε αναλύσει παραπάνω, με εργαλεία όπως η πολιτική της ηθικής, η συνεργασία και η αλληλεξάρτηση χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι της σχολής αυτής είναι : Henri de Saint-Simon, Mahatma Gandhi, Woodrow Wilson και Bertrand Russell.

Η Ισχύς όπως έχουμε ήδη αναλύσει και κατανοήσει είναι μία έννοια η οποία μπορεί να έχει διάφορες μορφές και να πηγάζει από διάφορες κατευθύνσεις και πολιτικές. Κατα αυτό τον τρόπο η ισχύ αποτελεί βασικό στοιχείο για την στρατηγική, την διπλωματία με σκοπό την ειρήνη υπό την χρήση αρχών όπως η Ισορροπία ισχύος, στην οποία έχουμε αναφερθεί και παραπάνω, συγκεκριμένα όμως η ισορροπία ισχύος είναι βασική έννοια προς την κατανόηση του διεθνούς συστήματος στα πλαίσια της αναρχίας. Στην συγκεκριμένη μελέτη είναι δόκιμη η αναφορά της ισορροπίας ισχύος και των μορφών ισχύος που εμφανίζονται μέσα από την στρατηγική και την διπλωματία καθώς έτσι θα αποκτήσουμε μια σφαιρικότερη και πληρέστερη άποψη για το τι είναι η ισχύ και πώς χρησιμοποιείται διεθνώς και σε ποια πλαίσια.

Η ισορροπία ισχύος αποτελεί αξίωμα και επιδίωξη των κρατών ως ισότητα ισχύος. Πολλοί διεθνολόγοι ρεαλιστές σαφώς όταν αναφέρονται στην ισορροπία ισχύος κάνουν λόγο για την πλέον σαφή θεωρία διεθνούς πολιτικής και διεθνών σχέσεων. Ιστορικά η έννοια της ισορροπίας ισχύος ξεκινά κατα μία άποψη από τον Θουκυδίδη με την αιτιολόγηση ότι σκοπός ήταν η αύξηση της αθηναϊκής δύναμης και ο φόβος των σπαρτιατών. Η πρώτη όμως περίπτωση όπου έχουμε συνειδητή εφαρμογή της έννοιας είναι στις ιταλικές πόλεις-κράτη της Αναγέννησης. Ο πρώτος που αναγνώρισε την έννοια της ισορροπίας ισχύος ήταν ο Francesco Guicciardini(1483-1540). Ο Emer de Vattel (1714-1767) ορίζει την ισορροπία ισχύος «ως μία κατάσταση όπου καμία δύναμη [κράτος] δεν βρίσκεται σε προεξέχουσα θέση ώστε να μπορεί να επιβάλλει τον νόμο στους

άλλους». Αναφορά στην ισορροπία ισχύος σε διεθνές συμβατικό κείμενο έγινε πρώτη φορά στη Συνθήκη της Ουτρέχτης (1713) ως αρχή που συμβάλλει στην ειρήνη στην Ευρώπη. Η ισορροπία ισχύος εμφανίζεται σε παραδείγματα όπως ο Κριμαϊκός Πόλεμος, 1853-1856 και ο ψυχρός πόλεμος.

Σαν έννοια η ισορροπία ισχύος είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενη καθώς έχει εμφανισθεί με διαφορετική έννοια μεταξύ διεθνολόγων και διπλωματών απο τον 18ο αιώνα μέχρι σήμερα, συγκεκριμένα όπως επισημαίνουν οι Martin Wight και Inis L. Claude υπάρχουν απο εννέα έως δεκατρία νοήματα με τα οποία έχει εμφανιστεί ο όρος, ειδικότερα έχει εμφανιστεί:

- ως ίση κατανομή ισχύος
- ως υπάρχουσα κατανομή ισχύος
- ως οποιαδήποτε κατανομή ισχύος
- ως η διαδικασία και προσπάθεια εξισορρόπησης της ισχύος
- ως η διαδικασία και προσπάθεια δημιουργίας ανισορροπίας ισχύος
- ως η πολιτική της ισχύος
- ως η ανισορροπία ισχύος που μπορεί να οδηγήσει σε αστάθεια και πόλεμο
- ως η αρχή της υπεροχής ισχύος ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος υπεροχής από άλλο κράτος
- ως μία εγγενής τάση ή νόμος της διεθνούς πολιτικής που τείνει προς την εξισορρόπηση της ισχύος
- ως η διεθνής σταθερότητα και αρμονία με βάση την ισχύ
- ως η μεγαλοπρεπής ουδετερότητα
- ως η υπεροχή ισχύος ενός κράτους
- ως η ηγεμονία ή επιδίωξη ηγεμονίας

Γενικά η ισορροπία ισχύος γίνεται κατανοητή είτε ως μία διεθνής κατάσταση ισορροπίας, ανισορροπίας ή κατανομής ισχύος, είτε ως μία συνειδητή πολιτική στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής με την οποία επιδιώκεται η ισορροπία με κριτήριο τις δυνατότητες ισχύος, ή ισχυροποίηση ενός κράτους ώστε να βελτιωθεί η θέση του στην ιεραρχία με βάση την ισχύ, είτε τέλος ως ένα διεθνές σύστημα στο οποίο λειτουργούν οι σχέσεις μεταξύ των κρατών στη βάση της ισορροπίας ισχύος. Οι υποστηρικτές της θεωρίας της ισορροπίας ισχύος λένουν ότι η θεωρία αυτή εμποδίζει την επιβολή ενός κράτους και προάγει την ασφάλεια, την σταθερότητα και την ειρήνη υπό το πρίσμα μιας συνετής πολιτικής που επιτρέπει την επιβίωση των κρατών και του συστήματος. Κατα τον Hedley Bull η θεωρία της ισορροπίας ισχύος έχει συμβάλλει στην αποτροπή

της δημιουργίας μίας παγκόσμιας αυτοκρατορίας και έτσι στην διατήρηση του διακρατικού διεθνούς συστήματος, επίσης έχει συμβάλλει στην ανεξαρτησία και επιβίωση μικρών κρατών, μη επιτρέποντας την ενσωμάτωσή τους σε γειτονικά ισχυρότερα κράτη, ακόμα έχει προωθήσει την ανάπτυξη θεσμών παγκόσμιας τάξης όπως η διπλωματία, το διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς οργανισμοί, η διευθέτηση των διαφορών και τα πλαίσια μέσα στα οποία επιτρέπεται να κινείται ο πόλεμος και οι συγκρούσεις.

Παρόμοια έννοια με αυτή της ισορροπίας ισχύος είναι η εξισορρόπηση ισχύος όπου ζητούμενο είναι η εξισορρόπηση ισχύος με τον ισχυρότερο (π.χ. Πακιστάν έναντι Ινδίων, Συρία έναντι Ισραήλ, Ελλάδα σε σχέση με την Τουρκία). Μιλάμε σε αυτή την περίπτωση για την επιδίωξη μέσα από την ισορροπία ισχύος της λεγόμενης αμοιβαίας αποτροπής. Έχουμε δυο είδη εξισορρόπησης ισχύος την εσωτερική και την εξωτερική, στην εσωτερική έχουμε ισχυροποίηση του ίδιου του κράτους (στρατιωτικά, οικονομικά κ.α) ενώ η εξωτερική αφορά την ανεύρεση ισχυρών συμμάχων ή συμμετοχή σε αμυντική συμμαχία ή συνασπισμό. Εξυπακούεται ότι το ένα δεν αποκλείει το άλλο και μπορεί να συνδυαστούν.¹⁴ Μεγάλοι θεωρητικοί και εκφραστές αυτών των θεωριών είναι ο Καρλ φον Κλάουζεβιτς (1780-1831) τον οποίο έχουμε ήδη αναφέρει παραπάνω και ο Sun Tzu.

Το σημαντικό που πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το κεφάλαιο είναι ότι σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής η πιθανότητα πολέμου και άλλων μορφών ένοπλης βίας για την επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών είναι πιο πιθανή και αποτελεσματική συγκριτικά με την άσκηση άλλων μέσων. Γι αυτό πολύ σημαντικό κομμάτι για τα κράτη είναι η στρατικοποίηση και οι εξοπλισμοί, που βρίσκονται στην καρδιά της Realpolitik υπό τη στενή έννοια, δηλαδή της πολιτικής της ισχύος. Όπως γίνεται κατανοητό όλη η ανάλυση περί ισχύος στα πλαίσια της ισορροπίας ισχύος και της εξισορρόπησης ισχύος βασίζεται στην ρεαλιστική σχολή με βασικά μέσα την στρατικοποίηση και τους εξοπλισμούς, μέσα τα οποία είναι απόλυτα συνυφασμένα με την σκληρή ισχύ.

Συνεχίζοντας την ανάλυσή μας εάν εμβαθύνουμε στην έννοια της ειρήνης θα διαπιστώσουμε άλλη μια έκφανση της ισχύος που έχει εργαλεία διαφορετικά από αυτά της στρατικοποίησης και των εξοπλισμών, έχει εργαλεία όπως τη συνεργασία, την διπλωματία, την καλή γειτονία που σκοπό έχουν την ασφάλεια και την ειρήνη όχι μόνο σε επίπεδο κρατών αλλά πολυδιάστατα, σε αυτό το σημείο θα λέγαμε ότι εντοπίζεται το αντίπαλο δέος της σκληρής ισχύος, η ήπια ισχύ. Βέβαια οτιδήποτε λειτουργεί βάση αυτών των εργαλείων δεν γίνεται αποδεκτό από την ρεαλιστική θεωρία αλλά είναι γεγονός πλέον ότι το διεθνές σύστημα παρουσιάζει μια

¹⁴K.N. Waltz, Theory of International Politics (Νέα Υόρκη: McGraw-Hill, 1979), 168.

πολυπλοκότητα που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μονομερώς από μία μόνο θεωρία, ίσως θα πρέπει να υπάρξει συνδυασμός πρακτικών και θεωριών ή μια καινούργια εντελώς θεωρία, αν και μια grandnorm θεώρηση εκ νέου ίσως να μην δύναται να εξηγήσει όλες τις εκφάνσεις του συστήματος. Σε αυτό το σημείο και με όρους ισχύος πλέον ίσως η καλύτερη άποψη για την αντιμετώπιση της διεθνούς πολυπλοκότητας να είναι η έξυπνη ισχύ όπως αυτή θεμελιώνεται και προβάλλεται από τον Nye καθώς η περιπτωσιολογία μας καταδεικνύει ότι η σκληρή ισχύ είναι η μόνη λύση σε κάποιες περιπτώσεις και σε κάποιες άλλες όχι.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η ισχύ παρουσιάζει διάφορες διαστάσεις όπως η επικράτεια, η εμβέλεια, το πεδίο και διάφορα στοιχεία όπως ο πληθυσμός, η έκταση, οι πλουτοπαραγωγικές πηγές, οι ένοπλες δυνάμεις, η δυνατότητα στρατιωτικής κινητοποίησης κ.α, επίσης η ισχύ παρουσιάζει και διάφορα λειτουργικά-απροσδιόριστα στοιχεία όπως η ηγεσία, η προσωπικότητα, η αποδοτικότητα της διοίκησης, το πολιτικό σύστημα, το κύρος, η θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα και τα τυχαία γεγονότα. Επομένως πόσο εύκολο είναι να ορίσουμε τι σημαίνει ισχύ ή να μετρήσουμε την ισχύ, όπως είδαμε οι πολλές και διάφορες εκφάνσεις που παρουσιάζει η ισχύ ως αποτέλεσμα της πολυπλοκότητας του διεθνούς συστήματος καθιστούν την έννοια εξαιρετικά δύσκολη ως προς τον ορισμό της σε καθολικό επίπεδο. Επίσης τα στοιχεία της ισχύος όσο και να τα ορίσουμε συγκεκριμένα δεν μπορούμε να τα ποσοτικοποιήσουμε ούτε με όρους εξίσωσης ισχύος καθώς υπάρχουν μεταβλητές όπως αυτές που προαναφέραμε που δεν μετρώνται ρητά, παρα το γεγονός αυτό, η έννοια της ισχύος βρίσκεται στο κέντρο των διεθνών σχέσεων καθώς όλες οι ενέργειες των κρατών σε διεθνές επίπεδο σκοπό έχουν είτε την διατήρηση της ισχύος, είτε την υπεράσπιση της ισχύος είτε την αύξηση και την εξισορρόπηση της ισχύος. Ακόμα και με όρους ήπιας ισχύος και εκτός των ρεαλιστικών πλαισίων, βασική επιδίωξη είναι η ισχύ, αλλά επιδιώκεται με διαφορετικούς τρόπους και εργαλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Για να είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε καλύτερα το θέμα μας και να φτάσουμε σε πιο ολοκληρωμένα συμπεράσματα, δεν θα μπορούσαμε να μην αναλύσουμε την θέση της

Ευρώπης ως σύνολο κρατών στο σημερινό παγκόσμιο χάρτη. Όλα τα στοιχεία της μελέτης μας και οι εξωτερικές σχέσεις και οι νόρμες και τα εργαλεία, καθορίζονται τόσο βάση της εσωτερικής δομής η οποία όμως εφαρμόζεται με γνώμονα τις ανάγκες του εγχειρήματος μέσα στον παγκόσμιο ανταγωνισμό, όσο και του εξωτερικού παράγοντα που όπως είπαμε, έχει μια αμφίδρομη σχέση με την εσωτερική δομολογία. Θα εκθέσουμε την ανάλυσή μας στηριζόμενοι σε τρία επίπεδα:

- 1) Το ιστορικό υπόβαθρο προς την παγκόσμια αναγνώριση.
- 2) Τους λόγους που συντέλεσαν στην παγκόσμια αναγνώριση.
- 3) Που βρίσκεται σήμερα η Ευρώπη και ποιου βαθμού αναγνώρισης χαίρει σήμερα στο παγκόσμιο σύστημα.

Η ιστορική πορεία προς την αναγνώριση για την Ευρώπη ξεκινάει ουσιαστικά, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1987, η οποία αναθεωρεί την Συνθήκη της Ρώμης με σκοπό την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς, τροποποιούνται οι κανόνες λειτουργίας των ευρωπαϊκών οργάνων και διευρύνονται οι αρμοδιότητες σε κοινοτικό επίπεδο κυρίως στους τομείς:

- 1) Της ανάπτυξης.
- 2) Της έρευνας.
- 3) Του περιβάλλοντος.
- 4) Της κοινής εξωτερικής πολιτικής.

Φαίνεται από την πρώτη κιόλας στιγμή η σημασία των εξωτερικών σχέσεων για την πορεία προς την ενοποίηση και την αναγνώριση ως παγκόσμια δύναμη. Το γεγονός της προώθησης για την δημιουργία της λεγόμενης Εσωτερικής Αγοράς¹⁵, ανάμεσα στα άλλα, αποτελούσε και ένα μέσο για την αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού, όπως αυτός είχε οριστεί από τις Η.Π.Α και την Ιαπωνία. Πάντα όμως, ακόμα και πριν από το 1987, το θέμα της εξωτερικής διάστασης των κοινών πολιτικών αποτελούσε πεδίο συνεχών αντιπαραθέσεων και πιέσεων από ανταγωνιστικούς δρώντες. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να

¹⁵Κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο διακίνησης προσώπων, προϊόντων και υπηρεσιών.

τονίσουμε ότι όποιες ανεπάρκειες κι αν προβάλλει η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (Κ.Ε.Π.Π.Α.), έρχεται να τις καλύψει η ανάπτυξη των διεθνών οικονομικών σχέσεων της Ε.Ε, πράγμα το οποίο μας δείχνει και το πόσο δυσδιάκριτα είναι τα όρια μεταξύ οικονομικών και πολιτικών σχέσεων τόσο εντός, όσο και εκτός Ε.Ε.

Λαμβάνοντας υπόψη μας το ιστορικό background που προαναφέραμε, αντιλαμβανόμαστε ότι η Ευρώπη, έως αυτό το σημείο της ανάλυσης που έχουμε φτάσει φαίνεται να μπορεί να σταθεί ως ηγετικός παίκτης στο παγκόσμιο σύστημα, βέβαια όπως θα δούμε και παρακάτω, η ίδια η ευρωπαϊκή διεύρυνση δημιουργεί προβληματικές που πολλές φορές υπονομεύουν αυτόν τον ηγετικό ρόλο της Ευρώπης.

Όσο αφορά τους λόγους που συντέλεσαν στην ανάδειξη μιας παγκόσμιας Ευρώπης, θα λέγαμε ότι ιδιαίτερη θέση κατέχει το στοιχείο της ιδιαιτερότητας που χαρακτηρίζει το ευρωπαϊκό εγχείρημα σε όλους τους τομείς. Απ'όποια πλευρά κι αν το δούμε, η Ευρώπη διαφέρει. Όσον αφορά την δομή της, συχνά ορίζεται ως μια συναινετική συνομοσπονδία που κυμαίνεται ανάμεσα στον διεθνή οργανισμό και το ομοσπονδιακό κράτος¹⁶. Αυτή η ιδιαίτερη δομή που προβάλλεται καθιστά την Ευρώπη μια ξεχωριστή κατηγορία διεθνούς παίκτη που μπορεί να μην της προσδίδει κάποιο ιδιαίτερο βαθμό παγκόσμιας αναγνώρισης, αλλά τουλάχιστον, συγκεντρώνει τον παγκόσμιο ενδιαφέρον με γνώμονα το στοιχείο της ιδιαιτερότητας.

Προχωρώντας εντός της ευρωπαϊκής δομής εντοπίζουμε και άλλους λόγους που συμβάλλουν στην ιδιαιτερότητα και κατ'επέκταση στην παγκόσμια αναγνώριση, λόγους που έχουν να κάνουν με την σύσταση των κοινωνικοοικονομικών δομών και με την προβολή της Ε.Ε ως ένα δυναμικό καθεστώς συνδιάθεσης, με έμφαση στην συνδιαχείριση των επιμέρους κυριαρχιών, μέσω κοινών θεσμών διακυβέρνησης, υπό την συμβολή, σε μικρότερο, ή σε μεγαλύτερο βαθμό, των κρατοκεντρικών προσεγγίσεων που έχουν ως σημείο αναφοράς το έθνος – κράτος αυτό καθ' αυτό. Όλη αυτή η ιδιαίτερη σύσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, αποκρυσταλλώνεται και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, όπου αναγνωρίζεται η Ευρώπη ως ισότιμος «παίκτης» με πολλαπλά σημεία συνεργασίας με άλλες υπερδυνάμεις, γεγονός που προσδίδει στον ευρωπαϊκό χώρο πολλά θετικά εργαλεία προς την παγκόσμια «καταξίωση».

Αναφερόμενοι στους λόγους παγκόσμιας αναγνώρισης, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε σε τομείς όπως είναι το περιβάλλον, η ασφάλεια και γενικά, η προσπάθεια

¹⁶Δ. Κ. ΞΕΝΑΚΗΣ – Μ. Ι. ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ, Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ, ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε, σελ. 16 – 17.

διαμόρφωσης σταθερού και προβλέψιμου περιβάλλοντος, διαμέσου της βιώσιμης ανάπτυξης, της εμπέδωσης της δημοκρατίας, της χρηστής διακυβέρνησης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όλα αυτά, μαζί με το πολύ ιδιαίτερο ευρωπαϊκό κοινωνικό πλαίσιο, συμβάλλουν στην διαμόρφωση ενός καινούργιου και αλλιώτικου από τους άλλους, παγκόσμιου, ηγετικού παίκτη. Πρέπει να σταθούμε και στον τρόπο με τον οποίο η Ευρώπη συνάπτει σχέσεις και ενισχύει την επιρροή της. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από συμφωνίες σύνδεσης, συνεργασίας και εταιρικών σχέσεων σε διμερές και διαπεριφερειακό επίπεδο. Μέσα βέβαια, από πρακτικές όπως είναι η ρήτρα της πολιτικής αιρεσιμότητας, που ουσιαστικά δηλώνει την τήρηση προϋποθέσεων πολιτικής φύσεως, που αποτελούν στοιχεία ομαλής λειτουργικότητας της συμφωνίας, γεγονός που οδηγεί στην εκταμίευση της παρεχόμενης κοινοτικής βοήθειας, μέσα από την οποία η Ε.Ε ενισχύει την επιρροή της και γιγαντώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Βεβαίως, δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε ότι για να είναι δυνατή η παραπάνω ανάλυση, πρέπει να υπάρχει ένα ενιαίο πλαίσιο ευρωπαϊκής συγκρότησης με την παράλληλη ανάπτυξη της αντίστοιχης κουλτούρας που σε αυτό το σημείο αποκρυσταλλώνεται μέσα από τις ευρωπαϊκές αξίες και ιδέες. Όλος αυτός ο τρόπος επέκτασης του χώρου επιρροής, ενσαρκώνει αυτό που λέμε Soft European Power¹⁷. Όπως είναι φυσικό από τα προαναφερθέντα, η προσπάθεια επέκτασης και επιρροής της Ευρώπης διαμέσου αυτής της οδού σε χώρες της Μέσης Ανατολής, δεν ευδοκμεί στο βαθμό που ευδοκμεί η αντίστοιχη αμερικανική προσπάθεια, που έχει ως βασικό γνώμονα εργαλεία Hard Power επιβολής.

Γενικά, η Ε.Ε βασίζεται σε κάποιους βασικούς άξονες εξωτερικής πολιτικής που έχουν να κάνουν με:

1. Την διαφύλαξη των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και συμφερόντων.
2. Την ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της Ένωσης.
3. Την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.
4. Την ενίσχυση της ευρωπαϊκής και της διεθνούς ασφάλειας.

Στα δυο τελευταία σημεία που έχουν να κάνουν με την διεθνή συνεργασία και την ενίσχυση της διεθνούς και ευρωπαϊκής ασφάλειας, θα σταθούμε ιδιαίτερα, καθώς οι δυο αυτοί παράγοντες μπορούν να δικαιολογήσουν μια κοινή σύμπλευση της Ευρώπης με

¹⁷Μορφή επέκτασης διαμέσου εργαλείων και πολιτικών που δεν πηγάζουν από αντιλήψεις άμεσης στρατιωτικής παρέμβασης και επιβολής (Hard Power)

άλλους μεγάλους, διεθνείς παίκτες, γεγονός που έφερε την Ευρώπη ένα βήμα πιο κοντά σε αυτό που λέμε παγκόσμια αναγνώριση. Πιο συγκεκριμένα, από τον Ψυχρό Πόλεμο κι έπειτα, όλοι οι παγκόσμιοι δρώντες, συμπεριλαμβανομένου και της Ευρώπης, αναζήτησαν αυτό που λέμε κοινή παγκόσμια μεταψυχροπολεμική ασφάλεια.

Αυτό το στοιχείο ανάγκης για ασφάλεια, υπήρξε πιο έντονα στον ευρωπαϊκό χώρο, λόγω ακριβώς του ότι όλο το ευρωπαϊκό εγχείρημα καθοδηγείται από την αυξανόμενη διασύνδεση μεταξύ δημοκρατίας, χρηστής διακυβέρνησης, ανάπτυξης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πρόληψης των συγκρούσεων. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι ο παγκόσμιος, πλέον, ρόλος της Ε.Ε πιέζει προς ένα επαναπροσδιορισμό της έννοιας της ασφάλειας ως διάταξης πολυεπίπεδων ανθρωπίνων ανησυχιών με στόχο την δημιουργία μιας μακροπρόθεσμης παγκόσμιας προοπτικής για την ασφάλεια με ανθρωποκεντρική βεβαίως βάση και με απόλυτη σύνδεση με την έννοια της ανάπτυξης. Όλες αυτές οι αναφορές μας, για την ευρωπαϊκή ιδιαιτερότητα, δικαιολογούν τον τίτλο του κεφαλαίου υπό την έννοια του ότι οι προαναφερθέντες στόχοι αποτελούν πλέον κομμάτι της διεθνούς ταυτότητας της Ε.Ε και συμπλέουν σε μεγάλο βαθμό με αντίστοιχους στόχους άλλων δρώντων και δημιουργούν αυτό που λέμε μετάφραση και μεταφορά κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών αξιών σε νόρμες διεθνούς συμπεριφοράς, γεγονός που όπως αντιλαμβανόμαστε γιγαντώνει ακόμη περισσότερο την Ευρώπη ως παγκόσμιο δρώντα.

Με λίγα λόγια, θα λέγαμε ότι οι Ε.Ε λειτουργεί με θεσμικές νόρμες από τις οποίες αντλεί την νομιμοποίηση της σε πλαίσια πλέον, διάχυτης αμοιβαιότητας που αποκρυσταλλώνεται σε διεθνές επίπεδο και γίνεται προσπάθεια για ενθάρρυνση και παγίωση αυτού ακριβώς του μοντέλου, σ' αυτό ακριβώς το επίπεδο.

Από όλη αυτή την διαδικασία διάχυτης αμοιβαιότητας¹⁸ και μετάφρασης ευρωπαϊκών αξιών, σε παγκόσμιο επίπεδο, προκύπτουν και κάποιες δυσκολίες που έχουν να κάνουν με την επιθετική νομιμοποίηση της κρατικής κυριαρχίας, σε αντίθεση με την διάχυση της κυριαρχίας σε ένα πεδίο θεσμοποίησης υπό την μορφή νορμών διάχυτης αμοιβαιότητας και επίσης, με την διαχείριση των πολιτικών ζητημάτων μέσα σε δεδομένα οικονομικά πλαίσια, σε αντίθεση με ένα μοντέλο πολιτικής, όπου έχουμε ένα ελάχιστο πεδίο οικονομικών επιλογών. Οι προβληματικές που προαναφέραμε είναι στην ουσία μια βασική αντίθεση των κυρίαρχων ευρωπαϊκών αντιλήψεων σε σχέση με άλλα παγκόσμια παγιωμένα μοντέλα. Προχωρώντας την ανάλυσή μας στο θέμα της διάχυτης αμοιβαιότητας, φτάνουμε σε ένα

¹⁸Δ.Κ. ΞΕΝΑΚΗΣ – Μ. Ι. ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ, Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ, ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε, σελ. 19-20

σημείο επιτακτικής ανάγκης για την ανάλυση του λεγόμενου εξευρωπαϊσμού, συγκριτικά με το στοιχείο της παγκοσμιοποίησης. Αυτό που πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο είναι ότι τόσο σε εμπειρικό, όσο και σε θεωρητικό επίπεδο, τα δυο αυτά φαινόμενα δεν συμβαδίζουν υποχρεωτικά, ούτε το αποτέλεσμα τους είναι προβλέψιμο. Αυτό που μας ενδιαφέρει όμως εμάς σε αυτό το κεφάλαιο είναι να καταλάβουμε ότι μέσα από αυτά τα φαινόμενα η Ε.Ε, όπως και να 'χει, κατέχει μια ισχυρή θέση σε επίπεδο παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η θέση της αυτή, στηρίζεται και ενσαρκώνεται μέσα από:

1. Παραδοσιακές δομές διεθνούς διαπραγμάτευσης.(Π.Ο.Ε19,G8 κλπ)
2. Προώθηση διεθνών κανόνων και νορμών.
3. Δημιουργία υπερεθνικών συνασπισμών.
4. Συμμετοχή σε διαπεριφερειακά δίκτυα.

Όλα αυτά τα στοιχεία, μας δείχνουν μια ιδιαίτερη δυναμική που εκφράζεται σε επίπεδο μελών – κρατών της Ε.Ε και έχει να κάνει ουσιαστικά με την δυνατότητα πιο αποτελεσματικού επαναπροσδιορισμού των θέσεων τους σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης.

Ένας άλλος λόγος που συντέλεσε στο να ξεχωρίσει η Ε.Ε σε παγκόσμιο επίπεδο και να αναδειχθεί σε ένα ιδιαίτερο πόλο με αυτόνομες δυναμικές, είναι το κοινωνικό και οικονομικό μοντέλο²⁰ που ενσωματώνει και προωθεί. Το ευρωπαϊκό κοινωνικό και οικονομικό μοντέλο βασίζεται σε τρεις βασικούς όρους:

- 1) Στην υπευθυνότητα.
- 2) Στις ρυθμίσεις.
- 3) Στην αναδιανομή.

Η υπευθυνότητα πηγάζει από την κοινωνία και αποσκοπεί στην ευημερία των ιδιωτών και στην στήριξη των αδύναμων. Οι ρυθμίσεις έχουν να κάνουν με την θεσμοποίηση των εργασιακών σχέσεων, το επιχειρησιακό περιβάλλον και το καθεστώς της αγοράς. Τέλος, η

19Π.Ο.Ε: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

20Antony Giddens, Patrick Diamond, Roger Liddle, Εκδόσεις ΝΙΚΑΣ, Κοινωνική Ευρώπη Παγκόσμια Ευρώπη, σελ. 207-208

αναδιανομή έχει να κάνει με τα επιδόματα, την οικονομική υποστήριξη, τις κοινωνικές υπηρεσίες και την φορολογία. Όπως προείπαμε και όπως αμέσως καταλαβαίνουμε από την ανάλυση των τριών βασικών όρων, το ευρωπαϊκό μοντέλο διαφέρει καθώς περιλαμβάνει σε ένα τομέα που είναι το κοινωνικό και οικονομικό κράτος άλλους υποτομείς, όπως είναι η παραγωγή, η απασχόληση, η ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα και συνάμα, η κοινωνικές σχέσεις, οι πολιτισμικοί θεσμοί, η μάθηση και η συμπεριφορά. Αναλύοντας σε πιο πρακτικό επίπεδο το ευρωπαϊκό μοντέλο, βλέπουμε ότι υπάρχουν πολλά μοντέλα κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης που αποτελούν ουσιαστικά εκδοχές του ενιαίου ευρωπαϊκού μοντέλου. Ως εκ τούτου, έχουμε έξι μοντέλα ανάλυσης:

- 1) Σκανδιναβικό.
- 2) Ηπειρωτικό.
- 3) Αγγλοσαξονικό.
- 4) Μεσογειακό.
- 5) Υπερατλαντικό αγγλοσαξονικό.
- 6) Catching up μοντέλο²¹.

Η γενικότερη αναφορά μας στο κοινωνικοοικονομικό ευρωπαϊκό μοντέλο και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, έγινε σε αυτό το σημείο της μελέτης μας με σκοπό να αναδείξουμε την δυναμική εκείνη που προβάλλει η Ευρώπη να μεταλαμπαδεύει και κατ' επέκταση να διεισδύει διαμέσου της μεταφοράς κοινωνικοοικονομικών δομών σε άλλες χώρες με κύριο γνώμονα τα μέσα και γενικά την άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Ενδεικτικό παράδειγμα της όλης ανάλυσης και θεωρίας που αναφέραμε περί κοινωνικής και οικονομικής Ευρώπης και διείσδυσής αυτής σε παγκόσμιο επίπεδο, θα μπορούσε να είναι η προσπάθεια που γίνεται για μεταφορά τεχνογνωσίας γύρω από την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού και τη διοικητική μεταρρύθμιση, από τον ευρωπαϊκό χώρο σε εξελισσόμενες οικονομικά χώρες της Κεντρικής Ασίας, όπως είναι το Καζακστάν²².

²¹Antony Giddens, Patrick Diamond, Roger Liddle, Εκδόσεις ΝΙΚΑΣ, Κοινωνική Ευρώπη Παγκόσμια Ευρώπη, σελ. 207-208.

²²The European Union's EuropAid programme Civil Service Reform and Modernization of the Government of Kazakhstan (CSR) Service Contract No 268 – 776 EuropeAid/131109/C/SER/KZ, Academy of Public Administration Comparative Review on International Trends Recommendations for Capacity Building Final Report, Nikos Papadakis & Nenad Rava, May 2012

Παρατηρούμε ότι η Ευρώπη προβάλλει μια ιδιαίτερη προοπτική Soft Power επιβολής, ή διεύθυνσης αν προτιμάτε, που έχει να κάνει ακριβώς με την μεταφορά ευρωπαϊκών δομών οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής και διοικητικής σύστασης, όπως είδαμε και στο προαναφερθέν παράδειγμα, σε χώρες που προβάλλουν οικονομική μεγέθυνση και ως εκ τούτου, δημιουργούν την επιτακτική ανάγκη αναδιάρθρωσης των δομών κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής σύστασης τους, με απώτερο σκοπό την ανάδειξη τους σε έναν ισότιμο συνομιλητή με τις εξελιγμένες χώρες και τα μορφώματα του παγκόσμιου χώρου. Εδώ ακριβώς εντοπίζουμε την διεξοδικότητα της Ευρώπης διαμέσου της μετάδοσης τεχνογνωσίας και όχι μόνο, σε αυτές τις ανερχόμενες χώρες.

Η Ευρώπη, ως μόρφωμα που χαρακτηρίζεται με τον όρο «συναινετική συνομοσπονδία»²³, αξιώνει κάποιες αρχές και αξίες οι οποίες ενσαρκώνονται μέσα από πλέγματα πολιτικών με αλληλοϋποστηριζόμενη δράση. Τέτοια πλέγματα έχουν να κάνουν με το εμπόριο, τις τελωνειακές υποθέσεις, την ανάπτυξη, την δικαιοσύνη, το περιβάλλον, τις εξωτερικές σχέσεις και την εξωτερική εκπροσώπηση. Μέσα από την ανάπτυξη και την εμπορική πολιτική, η Ε.Ε με γνώμονα τις εξωτερικές της σχέσεις, απολαμβάνει ήδη μια ισχυρή παρουσία στο παγκόσμιο στερέωμα, γεγονός που της δίνει ιδιαίτερες δυναμικές που έχουν να κάνουν με επίσημες δηλώσεις εμπιστευτικών διαβημάτων και οικονομικών κυρώσεων, με την άσκηση ισχυρών πιέσεων σε χώρες που καταπατούν τις δημοκρατικές αρχές και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επίσης, η παγκόσμια αναγνώριση δίνει στην Ευρώπη την δυνατότητα προώθησης της πολυμέρειας στις διεθνείς σχέσεις, στα πλαίσια βεβαίως πάντα μιας διεθνούς κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από αυτό που λέμε «κράτος δικαίου». Επειδή όταν μιλάμε για ευρωπαϊκά ζητήματα υπάρχει πάντα και ένα «όμως», το οποίο σε αυτή την περίπτωση ενσαρκώνεται μέσα από το γεγονός του κατακερματισμού των κέντρων πρωτοβουλίας και λήψης αποφάσεων και τη δημιουργία αυτού που ορίζουμε ως ανεπάρκεια της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης.

Δεν δύναται, ως εκ τούτου, η Ευρώπη να ασκήσει παγκόσμια πολιτική επιρροή, ανάλογη με την πολιτική της δύναμη, εάν πρώτα δεν συντονίσει, ή συγχωνεύσει το σύνολο των κοινών εξωτερικών πολιτικών και πολιτικών ασφάλειας. Με λίγα λόγια θα λέγαμε ότι οι ευρωπαϊκές πολιτικές εξαρτώνται από τα κράτη μέλη της ένωσης. Στο κατά πόσο δηλαδή θα επιτρέψουν στην Ε.Ε να γίνει παγκόσμια δύναμη μοιραζόμενα την πολιτική κυριαρχία τους, κατά τρόπο αντίστοιχο με την οικονομική και νομισματική ανεξαρτησία τους.

²³Με τον όρο συναινετική συνομοσπονδία αναφερόμαστε στο μοντέλο διακυβέρνησης το οποίο ισοσκελίζει την δυναμική παραγωγής πολιτικής ανάμεσα στο κράτος και το κέντρο.

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι η Ευρώπη μπορεί να ασκήσει τον ρόλο της ως παγκόσμια δύναμη, πράγμα το οποίο δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη επιβολής της Ευρώπης ως ενός αλληλέγγυου και βιώσιμου αναπτυξιακού μοντέλου με δημοκρατικές αξίες και δομές. Σαφώς και ευρωπαϊκός στόχος με αποβλέψεις παγκόσμιας εγκαθίδρυσης, είναι η άσκηση μιας εξωτερικής πολιτικής, που θα είναι διάπλατα ανοιχτή στο διάλογο μεταξύ πολιτισμών και θρησκειών με βάση την συνεργασία και την επιθυμία για σύγκλιση. Δεν είναι τυχαίο ότι στην πορεία της προς την παγκόσμια καταξίωση, η Ευρώπη βίωσε μια μετακομμουνιστική περίοδο, κατά την οποία οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ζήτησαν να ενταχθούν στην Ε.Ε με απώτερο στόχο την στήριξη των οικονομιών τους και την εγκαθίδρυση και τη σταθεροποίηση των δημοκρατιών τους. Ακριβώς σε αυτό το σημείο η Ε.Ε στηρίζει την δικιά της συνταγή πολυεθνικής ολοκλήρωσης και διεϊσδυσης, σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Η περαιτέρω ενίσχυση της Ευρώπης στο παγκόσμιο στερέωμα, θα καταστήσει δυνατή και την περαιτέρω βοήθεια σε άλλες χώρες του κόσμου, οι οποίες αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικού και πολιτικού τύπου.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η Ε.Ε βρίσκεται σε ένα κομβικό σημείο σήμερα, σχετικά με τον παγκόσμιο ρόλο της και την πολιτειακή της δομή. Η προοπτική που διανοίγεται για την Ευρώπη με την προβολή της ως ένα ικανό πόλο εξισορρόπησης, αρχικά φαίνεται ότι δούλεψε, στην συνέχεια όμως, με την μαζική διεύρυνση, αναδύθηκε μια αυξανόμενη πολυμορφία που τροφοδότησε την έννοια της διαφορετικότητας, που μεταξύ άλλων θετικών, δημιούργησε με την σειρά της ένα αρνητικό στοιχείο που είχε να κάνει με την δημιουργία ενός ακόμα πιο δυσχερούς περιβάλλοντος στην διαμόρφωση μιας συνεκτικής πολιτικής στους τομείς της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής. Οι θεσμικές και κανονιστικές διαστάσεις²⁴ των εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε επιβεβαιώνουν την αλληλεξάρτηση με την παγκόσμια οικονομία και πολιτική, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι επιβάλλεται η σοβαρή και σωστά δομημένη ρύθμιση της ευρωπαϊκής εξωστρέφειας και της συνεχούς εξέλιξης.

Η συνεχή εξέλιξη των πολιτικών, των δομών και των αξιών στην Ευρώπη καταδεικνύει την απόλυτη σκοποθεσία προς μια ροπή αποτελεσματικής δυναμικής. Μιλάμε ουσιαστικά για το λεγόμενο «σύνδρομο συνεχούς εξέλιξης», ένα στοιχείο που αποτελεί μια διαρκή ευρωπαϊκή πρόκληση για την απόλυτη ολοκλήρωση και την παγκόσμια κυριαρχία του ευρωπαϊκού μοντέλου.

²⁴Νίκος Μούσης, Εκδόσεις Παπαζήση, Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική.

Αν θέλαμε να διατυπώσουμε σύντομα τις βασικές δράσεις και πολιτικές που αποτελούν τον πυρήνα της ήπιας δύναμης και χαρακτηρίζουν την Ε.Ε καθιστώντας την ένα ιδιαίτερο διεθνή δρώντα όπως διατυπώσαμε παραπάνω, θα λέγαμε ότι η Ευρώπη προωθεί την ευημερία, την ανάπτυξη και την απασχόληση, μεριμνά για δίκαιο εμπόριο με άλλα μέρη του κόσμου, αναλαμβάνει δράση κατά των καρτέλ, αγωνίζεται για φορολογική δικαιοσύνη, προστατεύει τα δικαιώματα, προωθεί την έρευνα, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό, αποτελεί τον μεγαλύτερο χορηγό αναπτυξιακής και ανθρωπιστικής βοήθειας στον κόσμο, στηρίζει τις γειτονικές χώρες, καταπολεμά την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα την ανθρώπινη εμπορία και κακοποίηση κ.α. Όλα τα προαναφερθέντα αποτελούν και εν δυνάμει πολιτικές και μέσα με τα οποία η Ένωση δρά σε διεθνές επίπεδο. Χαρακτηριστική είναι η χάραξη της συνολικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας όπου η Ύπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας κα Federica Mogherini αναφέρεται σε αξίες και στόχους όπως η ασφάλεια των πολιτών, η προαγωγή της ευημερίας, η ανθεκτικότητα της δημοκρατίας, η προώθηση παγκόσμιας τάξης που θα βασίζεται σε κανόνες, επίσης γίνεται αναφορά στην ενότητα, στην συνεργασία της Ε.Ε με άλλους φορείς, στο αίσθημα ευθύνης και συγκεκριμένα σε επίπεδο εξωτερικής δράσης γίνεται λόγος για στοιχεία και αξίες όπως η ασφάλεια της Ένωσης, η ανθεκτικότητα του κράτους και της κοινωνίας στην Ανατολή και τον Νότο, οι περιφερειακές δομές συνεργασίας κ.α. Όπως αναφέρει η Mogherini όλα τα παραπάνω προωθούνται στη βάση αρχών και αξιών όπως η ενότητα, η συνεργασία, η υπευθυνότητα και η εταιρική σχέση με εργαλεία δράσης την διπλωματία και την ιδιαίτερη ευρωπαϊκή έλξη ήπιας ισχύος.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από τις πολιτικού τύπου επεμβάσεις, όπως αυτές που προαναφέραμε, και την σύναψη σχέσεων με πλήθος χωρών και όχι μόνο του περιβάλλοντος της, έχει καταφέρει να σχηματίσει συμφωνίες, συνδέσεις και συνεργασίες πολυεπίπεδες, τις οποίες τηρεί ενισχύοντας έτσι την παγκόσμια επιρροή της. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η ήπια δύναμη, για την οποία θα μιλήσουμε εκτενώς παρακάτω, που προβάλλει η Ε.Ε δεν είναι αποτελεσματική (π.χ Αφγανιστάν) και σε αυτό το σημείο έρχεται ο αμερικανικός παράγοντας με τον οποίο η Ε.Ε είναι σε αυτό το επίπεδο άρρηκτα συνδεδεμένη. Ο αμερικανικός παράγοντας έρχεται να επισκιάσει τις ήπιας δυνάμεις ευρωπαϊκές προσπάθειες. Αυτή ακριβώς η αδυναμία σε αυτό το επίπεδο ενισχύεται από την δυσαρμονία μεταξύ εσωτερικών (κρατικών) στόχων και ενιαίας εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε γεγονός που προκαλεί εμπόδια στη διαμόρφωση κοινών αντιλήψεων και κουλτούρας για την προβολή της εκτός συνόρων, σε διεθνή ζητήματα.

Όπως έγινε κατανοητό από την παραπάνω ανάλυση η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένα μόρφωμα βασική δύναμη του οποίου είναι η ήπια ισχύ η οποία εμφανίζεται στον Ευρωπαϊκό χώρο υπό διάφορες μορφές, χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα που ήδη έχουμε αναφέρει. Το Ευρωπαϊκό εγχείρημα όπως γίνεται κατανοητό ως προς την ολοκλήρωση του αποτελεί ένα φαινόμενο κοινωνικοπολιτικής φύσεως με βασικά θεμέλια τον αντι-ηγεμονικό ρόλο (αντίθεση με Η.Π.Α), την διακρατική ισοτιμία, τις συναινετικές αποφάσεις και τη θεσμική και πολιτική διαφάνεια. Προς την παραπάνω κατεύθυνση έχουν γίνει πολλές προσπάθειες μια εκ των οποίων, σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, είναι η δημιουργία με την Συνθήκη της Λισαβόνας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης η οποία σκοπό έχει τον συντονισμό και την υποστήριξη όλων των εξωτερικών δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την συνεργασία με τα θεσμικά όργανα και τις διπλωματικές υπηρεσίες των κρατών μελών. Η υπηρεσία θα λέγαμε ότι δεν επιδιώκει με ιδιαίτερη επιτυχία τον σκοπό της καθώς ο συντονισμός καθίσταται αδύνατος. Άρα η οποιαδήποτε συντονισμένη ενιαία εξωτερική πολιτική σε Ευρωπαϊκό επίπεδο θα λέγαμε ότι βρίσκεται ακόμα σε εξαιρετικά πρώιμο στάδιο, χωρίς αυτό όμως να αποκλείει ή να υπονομεύει το γεγονός της προσπάθειας δημιουργίας μιας τέτοιου τύπου συναίνεσης πράγμα που από μόνο του ίσως θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα βήμα μπροστά άσχετα από τα ουσιαστικά αποτελέσματα.

Επομένως η Ευρωπαϊκή Ένωση όντας πολιτικός νάνος και οικονομικός γίγαντας πρέπει να συνεχίσει να προωθεί την ήπια ισχύ, όπως την αναλύσαμε παραπάνω, καθώς αυτού του τύπου η ισχύ την χαρακτηρίζει και όπως διαφαίνεται και όπως θα αναλύσουμε παρακάτω είναι η μόνη ισχύ που μπορεί να προβάλλει επαρκώς η Ένωση σε αυτό το σημείο της ολοκλήρωσης που βρίσκεται. Αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι στην βάση της Ευρωπαϊκής ήπιας ισχύος βρίσκεται η εξαγωγή ευρωπαϊκών υπηρεσιών, αγαθών αλλά και αξιών η εγκαθίδρυση των οποίων αποτελεί το μεγαλύτερο όπλο της Ευρώπης. Οι αξίες αυτές δεν δύνανται να εφαρμοσθούν με μέτρα σκληρής ισχύος μόνο η ήπια ισχύ είναι σε θέση να θεμελιώσει εκ του μηδενός τέτοιες αξίες σε κράτη που οι αξίες αυτές έχουν καταπατηθεί ή δεν υπάρχουν καθόλου, σε τέτοιες περιπτώσεις ο ρόλος και τα εργαλεία της Ένωσης δύνανται να συμβάλλουν καταλυτικά αποκομίζοντας αρκετά ωφέλει.

Αναλύοντας συγκεκριμένες πτυχές της Ευρωπαϊκής ήπιας ισχύος δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε τον πολιτισμό ο οποίος όπως είπε και ο Ντάριο Φο, υπήρξε στον Ευρωπαϊκό χώρο ως ενωτική δύναμη πριν την αντίληψη των κοινών οικονομικών συμφερόντων και των εμπορικών συναλλαγών, στοιχεία όπως οι τέχνες, η λογοτεχνία και η μουσική αποτελούν τον ιστό της Ευρώπης και συνάμα ένα σημαντικό δούρειο ίππο απέναντι στο διεθνές σύστημα. Οφείλει η Ευρώπη συνολικά να εκτιμήσει την πλούσια πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία με σκοπό να εξακολουθεί να εμπνέει άλλες χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο. Η πολιτιστική αυτοσυνειδησία σε

ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσε να είναι, εκτός από εργαλείο εξωτερικής πολιτικής σαφώς ήπιας ισχύος, και ένας από τους συνεκτικούς δεσμούς προς την πορεία της πολιτικής ολοκλήρωσης.

Ερχόμενοι σε πιο φλέγουσες πτυχές τις οποίες ήδη έχουμε αγγίξει, θα λέγαμε ότι τα βασικά εργαλεία και πτυχές της ήπιας ευρωπαϊκής ισχύος αφορούν την οικονομική ισχύ, την πολιτική ισχύ και την κανονιστική-θεσμική ισχύ. Όσον αφορά την οικονομική ισχύ της Ένωσης πρέπει να πούμε ότι υφίσταται προ της πολιτικής και δίνει ώθηση στην ανάπτυξη της Ένωσης. Για να φτάσουμε στην Ευρωπαϊκή οικονομική ισχύ όπως την γνωρίζουμε σήμερα έπρεπε πρώτα να περάσουμε από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο όπου μιλούσαμε για μια Ένωση της οποίας η πολιτική και οικονομική ισχύ βρισκόταν υπό την σκιά της Αμερικανικής δράσης, οι πληγές του πολέμου ήταν τόσο μεγάλες που καθιστούσαν την Ένωση αδύναμο παίκτη. Πλέον όμως η Ένωση αποτελεί μια μεγάλη αγορά με τεράστια εμπορική δυναμική και δυνατότητα σε ξένες επενδύσεις, με αποτέλεσμα να μιλάμε για μια οικονομική και εμπορική δύναμη που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ενίσχυση του ρόλου της σε διεθνές επίπεδο²⁵, σημείο αναφοράς αυτής της Ευρωπαϊκής εξέλιξης ήταν η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια πάνω σε τέσσερις βασικούς πυλώνες²⁶:

- Την διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων μεταξύ των κρατών-μελών.
- Την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών-μελών, οι οποίες έχουν άμεση επίπτωση στην εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς.
- Η πολιτική ανταγωνισμού.
- Το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο (ΚΕΔ).

Η Ένωση πλέον με αυτά τα δεδομένα είναι σε θέση να παρουσιάσει μια οικονομική ισχύ ικανή να την κατατάξει ανάμεσα στους ισχυρούς παγκόσμιους παίκτες. Οι μετέπειτα διευρύνσεις και η ανάπτυξη του ΑΕΠ που παρουσιάστηκε δημιούργησαν μία τεράστια αγορά με μορφωμένους και πλούσιους καταναλωτές. Η εμπορική δραστηριότητα αποτέλεσε άλλη μια δυνατή πτυχή της οικονομικής Ευρωπαϊκής ισχύος με το 40% των παγκόσμιων εισαγωγών και εξαγωγών να

²⁵Ξενάκης Δ & Μιχάλης Τσινισιζέλης Μ., Η Προβληματική για την Παγκόσμια Ευρώπη, στο «Οι Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης», επιμέλεια Ξενάκης Δ & Τσινισιζέλης Μ, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2006, σελ. 22-23.

²⁶Nugent Neil, Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2003, σελ. 408-417.

πραγματοποιείται απο την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια ακόμα πτυχή της οικονομικής ισχύος της Ένωσης είναι η ανθρωπιστική όπου η Ε.Ε αποτελεί έναν απο τους μεγαλύτερους ανθρωπιστικούς οργανισμούς καθώς παρέχει πόρους για την ανάπτυξη των υποδομών στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ ταυτόχρονα διαθέτει τεράστια ποσά για ανθρωπιστικούς σκοπούς. Η συμπεριφορά αυτή της Ένωσης αποτελεί και την βάση της ανάπτυξης της με γνώμονα την ήπια ισχύ. Η Ευρώπη αυτοπροσδιορίζεται ως ήπια δύναμη με βάση κανονιστικές και ρυθμιστικές αρχές που πηγάζουν απο τον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ και το διεθνές δίκαιο.²⁷ Το κύρος που παράγεται απο τέτοιου τύπου ενέργειες είναι αυτό που εμπνέει σε τρίτες χώρες την αίσθηση της αμοιβαιότητας και δημιουργεί την λεγόμενη έλξη που όπως έχουμε αναλύσει αποτελεί βασικό στοιχείο ήπιας ισχύος. Η Ε.Ε με την παροχή βοήθειας και αλληλεγγύης εξασφαλίζει την υποστήριξη και την εύνοια δημιουργώντας έτσι συμμάχους καθιστώντας την επίτευξη των στόχων της αναίμακτη χωρίς την ανάγκη χρήσης στρατιωτικής δύναμης ή οποιουδήποτε καταναγκασμού.

Πόσο ισχυρή είναι όμως πραγματικά η Ευρωπαϊκή οικονομία, πόσο δυνατά είναι τα θεμέλια της και ποιά η αντοχή της σαν μορφή ισχύος. Όλα αυτά τα ερωτήματα τέθηκαν με αφορμή την οικονομική κρίση και τα προβλήματα που ανέδειξε. Αρκετοί είναι αυτοί²⁸ που χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) ήταν το κύκνειο άσμα μιάς ελλιπούς και οικονομίστικης αντίληψης για τον άνθρωπο, το διεθνές σύστημα και τα κράτη με γνώμονα ότι μιλάμε για ενα διεθνές σύστημα εθνοκρατικά διαφοροποιημένο. Η κρίση χτύπησε την Ένωση σε μια φάση ολοκλήρωσης με αποτέλεσμα να αποδυναμώσει την διαδικασία και να θέσει στοιχεία επιφυλακτικότητας. Κατα αυτό τον τρόπο η Ένωση βρέθηκε προ ενός στραυροδρομίου και καλείται να επαναπροσδιορίσει το ρόλο της σε ενα ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο. Όλες οι αρχές και οι αξίες που χαρακτηρίζουν την Ένωση ως ήπια δύναμη τίθενται υπό αμφισβήτηση μπροστά στην πρόκληση της οικονομικής κρίσης, το γεγονός όμως αυτό δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελέσει οδηγό για την πορεία της Ένωσης και την ολοκλήρωσή της. Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι το κατα πόσο τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της Ευρωπαϊκής οικονομικής ισχύος σε όλες της εκφάνσεις που αναλύσαμε έχουν βάση και πόσο έτοιμη ήταν η Ένωση να ανταπεξέλθει στην κρίση, μια κρίση που έχει επίδραση τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

²⁷Βοσκόπουλος Γεώργιος, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, *ibid.* σελ. 95

²⁸Μαραβέγιας Ν., Τσιτσινέλης Μ., (επιμ.), (2007), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση. Οργάνωση και Πολιτικές, Αθήνα, Θεμέλιο

Με την Συνθήκη της Λισαβόνας υπήρξε η αίσθηση ότι η Ευρωπαϊκή οικονομία οδεύει προς τις ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου με εργαλεία που θα της επιτρέψουν να ανταπεξέλθει στο παγκόσμιο οικονομικό πεδίο, γεγονός είναι ότι η ευημερία που επικρατούσε στην Ένωση δεν άφηνε τους ηγέτες της και τους πολίτες να δούν την κρίση που έρχεται, υπήρχε η εντύπωση ότι η δυναμική που παρουσίαζε η Ευρωπαϊκή οικονομία θα ήταν σε θέση να αντικρούσει τις πιέσεις της κρίσης που είχαν αρχίσει να φαίνονται στις Η.Π.Α. Το 2009 ήταν χρονιά ραγδαίων οικονομικών εξελίξεων για την Ευρώπη με το Α.Ε.Π της να συρρικνώνεται στο 4% και οι εμπορικές συναλλαγές να μειώνονται κατά 19%²⁹, σημαντικές απώλειες βίωσαν τα ευρωπαϊκά ιδρύματα με την κατάρρευση της Lehman Brothers και τον φόβο κατάρρευσης της AIG. Όλα αυτά τα γεγονότα δημιούργησαν μια χρηματοπιστωτική κρίση στον Ευρωπαϊκό χώρο κλονίζοντας την οποιαδήποτε οικονομική δυναμική και ισχύ. Επειδή όμως στα Ευρωπαϊκά ζητήματα τίποτα δεν είναι απλό έτσι και σε αυτή την περίπτωση η κρίση θα λέγαμε ότι δεν είναι κατα βάση αποτέλεσμα μόνο χρηματοπιστωτικών γεγονότων αλλά υπάρχουν και βαθύτερα αίτια που είχαν να κάνουν με την νομισματική ολοκλήρωση και κατα βάση με την σύγκλιση σε αυτό τον τομέα, με δομικές αποτυχίες και θεσμικά κενά που άφησαν την Ένωση απροστάτευτη απέναντι στην κρίση.

Όλα τα παραπάνω έρχονται να δομήσουν ένα πλαίσιο όπου η οικονομική ισχύ της Ένωσης τίθεται υπό αμφισβήτηση, όπως όμως είπε και ο Jean Monnet η Ευρώπη θα συντίθεται μέσω κρίσεων και δεν θα είναι παρά το άθροισμα των λύσεων που η ίδια θα φέρει στις κρίσεις αυτές, η Ε.Ε. παραμένει φορέας ειρήνης για την Ευρώπη και την περιοχή της. Εάν αναλογιστούμε ποιοι είναι αυτή την στιγμή οι ανταγωνιστές της Ευρώπης και ποιά μέσα χρησιμοποιούν θα δούμε ότι είναι οι Η.Π.Α και τα BRICS³⁰ (Brazil, Russia, India, China). Ο μιλιταρισμός ως βασικό εργαλείο που έχουν οι Η.Π.Α τις έχει οδηγήσει σε τεράστιες δαπάνες, η Κίνα είναι τεράστια οικονομική δύναμη αλλά έχει έλλειψη δημοκρατίας. Σε παραλληλισμό, η Ινδία έχει μεγάλο μέγεθος δύναμης, είναι σαφώς δημοκρατικότερη, αλλά χωλαίνει από την φτώχεια. Παρομοίως, η Ρωσία και η Βραζιλία έχουν την δυναμική, χωρίς ωστόσο να μπορούν να επιβεβαιώσουν τις προσδοκίες. Κατα αυτή την προσέγγιση η Ευρώπη παρα τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, δείχνει να πληροί ένα πακέτο στοιχείων που με βασικό εργαλείο την ήπια δύναμη που προβάλλει μπορεί να πρωταγωνιστεί στις παγκόσμιες εξελίξεις. Χαρακτηριστική είναι η ρήση του McCormick ο οποίος

²⁹Πηγή: Eurostat

³⁰Ο όρος «BRICS» αφορά οικονομικό όρο και δεν θα πρέπει να συγχέεται με τον όρο «BRICS» που περιλαμβάνει και την Νότια Αφρική (South Africa) και είναι πολιτικός οργανισμός.

τονίζει ότι όλες οι υπερδυνάμεις δέχονται απειλές πως θα μπορούσε να αποφύγει κάτι τέτοιο η Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία εάν μπορέσει και ξεπεράσει τις κρατοκεντρικές αντιλήψεις θα είναι σε θέση μέσα απο ένα ενιαίο σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης να αντιμετωπίσει μελλοντικές απειλές.

Σε επίπεδο πολιτικής ισχύος της Ε.Ε η αναλύσή μας θα ξεκινήσει με ένα ερώτημα που θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα και στα πλαίσια του τρίτου και τελευταίου κεφαλαίου της παρούσας μελέτης, το ερώτημα είναι τι είδους δύναμη είναι η Ε.Ε πολιτική ή στρατιωτική. Ο Kagan όπως αναλύσαμε στο πρώτο κεφάλαιο βλέπει την Ε.Ε ως την Αφροδίτη καθώς έχει την τάση να επιλύει τις διαφορές της ειρηνικά και μετά από συνεργασία, ενώ αντίθετα παρουσιάζει τις Η.Π.Α. σαν τον «Άρη», τον θεό του πολέμου, όπου λύνει τις διαφορές της προτάσσοντας την στρατιωτική της ισχύ. Ο ίδιος ο Kagan με αυτή του την τοποθέτηση θα λέγαμε ότι δίνει χομπσιανή μορφή στην Αμερική όπου η ασφάλεια και η άμυνα εξαρτώνται από την κατοχή και την χρήση στρατιωτικής ισχύος και Καντιανή μορφή στην Ευρώπη όπου βασική επιδίωξη είναι η διαρκή ειρήνη. Η Ε.Ε θα λέγαμε ότι προβάλλεται ως η δύναμη του καλού υπό την έννοια ότι προωθεί ήπια μέσα για τις εξωτερικές της σχέσεις, δηλαδή μέσα ήπιας ισχύος, ως εκ τούτου φαντάζει δύσκολο ακόμα και σε θεωρητικό επίπεδο να χαρακτηρίσουμε την Ε.Ε ως στρατιωτική δύναμη.

Η Ε.Ε προάγει ήπια μέσα καθώς είναι αποτέλεσμα πολιτικής ενοποίησης κρατών και ως τέτοια πρέπει να δρά, ως πολιτική δύναμη. Όπως ήδη έχουμε τονίσει η Ε.Ε βρίσκεται απέναντι σε προκλήσεις που άπτονται της οικονομίας, της εσωτερικής και εξωτερικής συνοχής και γενικότερα του ρόλου που καλείται να παίζει η Ε.Ε σε ενα ολοένα και πιο μεταβαλλόμενο σύστημα. Η οικονομία και η διεθνή αγορά αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα της κρίσης, οι ρυθμοί ανάπτυξης πέφτουν και η ανεργία καλπάζει, άρα θα ήταν οξύμωρο έως ουτοπικό να μιλάμε για οικονομική ή πολιτική δυναμική σε επίπεδο Ε.Ε. Σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής βλέπουμε ότι υπάρχει έλλειψη πολιτικής βούλησης και ευελιξίας με αποτέλεσμα οι προσδοκίες και οι ανησυχίες των πολιτών να μην απαντώνται γεγονός που δυσχεραίνει το ρόλο της Ε.Ε σε διεθνές επίπεδο. Είναι απόλυτη ανάγκη ο εξορθολογισμός του συστήματος διακυβέρνησης σε επίπεδο Ε.Ε με γνώμονα την εξισορρόπηση μεταξύ αποτελεσματικότητας των θεσμών και δημοκρατικής νομιμότητας. Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Ιράκ το οποίο αποτέλεσε βασικό ζήτημα και η Ε.Ε ως ένωση δεν προέβη σε καμία πρωτοβουλία, αυτό το γεγονός μας δείχνει ότι η Ένωση δεν μπορεί να είναι μόνο οικονομική αλλά και πολιτική εάν θέλει να είναι δύναμη διεθνούς εμβέλειας.

Η θεσμική δομή της Ε.Ε όπως παρουσιάζεται σήμερα δεν επιτρέπει μια πολιτική δυναμική και σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση δημιουργείται ένα περιβάλλον εξαιρετικά δυσχαιρές για

την Ένωση. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το περιβάλλον πρέπει να επιτευχθεί οικονομική ανάκαμψη η οποία θα επιτρέψει περαιτέρω συζητήσεις για θεσμικές αλλαγές που στόχο θα έχουν την δημιουργία μιας Ένωσης με πολύπλευρη αδιαμφισβήτητη δυναμική.

Για να μπορέσουμε όμως να δούμε εάν όντως μιλάμε για μια πολιτική δύναμη ή εν δυνάμει πολιτική δύναμη στην περίπτωση της Ε.Ε, πρέπει να ορίσουμε τι είναι πολιτική ισχύ, ποιά είναι τα εργαλεία της και οι αρχές που πρέπει να τηρεί. Ο πρώτος διαχωρισμός που πρέπει να γίνει είναι ανάμεσα στην πολιτική και στην στρατιωτική ισχύ, όπως ήδη έχουμε αναφέρει η στρατιωτική ισχύ εμπεριέχει την χρήση Ενόπλων Δυνάμεων σε αντίθεση με την πολιτική ισχύ που χρησιμοποιεί μη στρατιωτικά μέσα. Εκτός όμως από τα μέσα και τον τρόπο πρέπει να αναλύσουμε και τον σκοπό που εξυπηρετείται με την κάθε μορφή ισχύος. Υπάρχουν τέσσερα βασικά στοιχεία που ορίζουν μια πολιτική δύναμη ως τέτοια, αυτά είναι τα μέσα, οι σκοποί, η χρήση της πειθούς και ο δημοκρατικός έλεγχος³¹. Συγκεκριμένα, πολιτική δύναμη κατα τον Hanns Maull είναι αυτή που αποδέχεται την αναγκαιότητα για συνεργασία με άλλους για την επιδίωξη διεθνών στόχων, αποδέχεται την συγκέντρωση μη στρατιωτικών, οικονομικών κατα κύριο λόγο μέσων για την διασφάλιση εθνικών στόχων και αποδέχεται την ανάπτυξη υπερεθνικών δομών για την αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων.

Ένας άλλος ορισμός περί πολιτικής δύναμης είναι αυτός που διατυπώνεται συγκεκριμένα στα πλαίσια της Ε.Ε από τον Duchene, κατα τον οποίο η Ε.Ε αποτελεί υπόδειγμα πολιτικού πολιτισμού. Τα πολιτικά μέσα που παρουσιάζονται σε μια πολιτική δύναμη είναι ίδια τόσο για τον Maull όσο και για τον Duchene και αυτά δεν είναι αλλα από την διεθνή συνεργασία, την αλληλεγγύη, την ενίσχυση των διεθνών κανόνων και την υπευθυνότητα και όλα αυτά σε πλαίσια ισότητας, δικαιοσύνης και ανεκτικότητας. Συγκεκριμένα ο Holsti τονίζει ότι για την επίτευξη όλων των παραπάνω υπάρχουν έξι τρόποι στα πλαίσια μιας πολιτικής δύναμης, αυτοί είναι η πειθώ, η προσφορά ανταμοιβής, η απειλή τιμωρίας και η χρήση δύναμης. Όσον αφορά την χρήση δύναμης σαφώς και μιλάμε για μέτρα πολιτικού εξαναγκασμού, μια πολιτική δύναμη πρέπει να κατέχει και μέτρα που να περιέχουν την έννοια του εξαναγκασμού. Βασικό στοιχείο κατα Hill σε μια πολιτική δύναμη είναι ο δημοκρατικός έλεγχος μέσα από ανοιχτές διπλωματικές διαδικασίες και δημόσια συζήτηση για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Εάν συνδυάσουμε όλα τα παραπάνω θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πολιτική ισχύ χαρακτηρίζει ένα δρώντα οργανισμό που χρησιμοποιεί πολιτικά μέσα για να πείσει, επιδιώκοντας πολιτικούς σκοπούς και η εξωτερική του πολιτική να υπόκειται σε δημοκρατικό έλεγχο και δημόσια εξέταση.

³¹Smith E. Karen, Still "Civilian Power EU?", European Foreign Policy Unit Working Paper, 2005 σελ.2

Ορίζοντας ιδεατά στην παραπάνω ανάλυση την πολιτική δύναμη μας γεννάται το ερώτημα, είναι η Ε.Ε πολιτική δύναμη. Σε αυτό το σημείο εντοπίζονται δύο απόψεις απο την μία τονίζεται ότι δεν μπορεί να υπάρχει ενοποίηση χωρίς αμυντική διάσταση γεγονός που δηλώνει στρατιωτικά μέσα και αυτόματα δεν μπορούμε να μιλάμε για αμιγώς πολιτική δύναμη, απο την άλλη υπάρχει η άποψη ότι η Ε.Ε είναι πολιτική δύναμη καθώς έθεσε κανόνες σε ένα άναρχο σύστημα αποτρέποντας απειλές και δημιουργώντας έτσι ένα ιδιαίτερο πόλο έλξης. Κατα την Smith η Ε.Ε δεν αποτελεί πολιτική δύναμη καθώς δεν πληροί σταθερά τα βασικά στοιχεία μιας πολιτικής δύναμης απλά τα προσεγγίζει. Σε επίπεδο στρατιωτικών μέσων ο Maull τονίζει ότι όσο αυτά χρησιμοποιούνται για την επιδίωξη πολιτικών σκοπών τόσο η δύναμη που τα χρησιμοποιεί μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολιτική. Ακριβώς σε αυτό το σημείο ταιριάζει και η άποψη ότι η Ε.Ε πρέπει να έχει στρατιωτικά μέσα στο βαθμό που αυτά εξυπηρετούν πολιτικούς σκοπούς.

Άρα τελικά τι δύναμη είναι η Ε.Ε, θα λέγαμε ότι είναι εναλλακτική δύναμη που προβάλλει πολιτικές δυναμικές αλλά κατα βάση μιλάμε για οικονομική δύναμη η οποία μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την άσκηση επιρροής μέσα απο την διάχυση ευρωπαϊκών αξιών.

Αφού αναλύσαμε την ισχύ στην Ε.Ε όπως παρουσιάζεται μέσα απο την πολιτική και την οικονομία, δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε το βασικότερο είδος ισχύς που χαρακτηρίζει την Ε.Ε, που δεν είναι άλλη απο την κανονιστική-θεσμική ισχύ. Η διάσταση αυτή της Ευρωπαϊκής ισχύος προκρίνει την ιδεολογική βάση της Ε.Ε και την διάδοση και των ιδεών και των θεσμών της. Βασικός εκφραστής της ισχύος αυτής είναι ο Ian Manners ο οποίος συγκεκριμένα υποστήριξε ότι η Ε.Ε είναι μια κανονιστική δύναμη με κοινές αρχές και την θέληση να τις διαδώσει, με κύριο σκοπό να μεταβάλει την φύση των κρατών στο διεθνές σύστημα. Για να κατανοήσουμε την κανονιστική-θεσμική ισχύ της Ένωσης πρέπει πρώτα να αναλύσουμε τις νόρμες, τι είναι και απο που πηγάζουν. Νόρμα είναι μια αρχή ή το πρότυπο της ορθότητας που αντικατοπτρίζει της προσδοκίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και η οποία δημιουργείται από τα μέλη μιας ομάδας, με σκοπό να ρυθμίσει τις δράσεις και τις αποφάσεις αυτής της ομάδας³². Έχουμε νόρμες ρυθμιστικές, κοινωνικές και ηθικές. Σε επίπεδο Ε.Ε οι νόρμες αποτελούν την πεμπουσία της Ευρωπαϊκής στοχοθεσίας και ακρογωνιαίο λίθο του Ευρωπαϊκού συστήματος αξιών. Ο Manners τονίζει εννέα βασικές αρχές της Ε.Ε

● Ειρήνη

³²Manners Iann, Normative Power Europe: the International Role of the EU, European Community Studies Association Biennial Conference, Panel 1D, Madison, Wisconsin, USA, 2001 σελ. 9

Ελευθερία

- Δημοκρατία
- Κράτος
- Δικαίου
- Ανθρώπινα Δικαιώματα
- Κοινωνική Πρόοδο
- Καταπολέμηση των Διακρίσεων
- Αειφόρο Ανάπτυξη
- Αρχή Κανονιστικής Διακυβέρνησης

Αυτό που πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητό είναι ότι οι αρχές και οι αξίες της Ε.Ε δεν αποτελούν, η τουλάχιστο δεν θα έπρεπε να αποτελούν, απλές δηλώσεις που στόχο έχουν κάποια στιγμή ένα σύστημα διακυβέρνησης αλλά βασικό στοιχείο της καθημερινής οργάνωσης σε όλα τα επίπεδα, καθώς αυτό είναι το βασικό στοιχείο που καθιστά την Ε.Ε κάτι δυναμικό που υπερβαίνει το άθροισμα μιας απλής ένωσης κρατών. Απο που πηγάζει όμως η Κανονιστική αυτή ισχύ της Ένωσης, η απάντηση κατα Manners, είναι απο διάφορους παράγοντες, συγκεκριμένα απο:

- μετάδοση και διάδοση αξιών, θεσμών και κανόνων απο την ίδια την Ένωση
- πληροφοριακές στρατηγικές και επικοινωνίες
- θεσμοποίηση των σχέσεων
- μεταφορά και ανταλλαγή με τρίτες χώρες
- φυσική παρουσία σε τρίτες χώρες και οργανισμούς
- πολιτιστική επιρροή σε τρίτες χώρες

άρα η Ε.Ε αποτελεί παράδειγμα μιάς διαφορετικής δύναμης που φέρει στοιχεία και κανονιστικής δύναμης τα οποία γίνονται εμφανή σε σημεία δράσης της Ένωσης όπως η παρέμβαση στην ατιμωρησία, η αλληλέγγυα κοινωνία και η δράση όχι σαν κράτος αλλά ούτε σαν κάτι ανώτερο απο αυτό.

Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την Ε.Ε ως μια αμιγώς κανονιστική δύναμη; η απάντηση είναι όχι καθώς όπως έχουμε ήδη αναλύσει φέρει μια πληθώρα στοιχείων ισχύος, γεγονός που δεν της επιτρέπει να λάβει συγκεκριμένη μορφή ισχύος. Πέρα όμως απο την πολυμορφία της ισχύος υπάρχει και η κριτική που αφορά την κανονιστική ισχύ της Ένωσης και την δυναμική της. Μιλάμε για νόρμες και αξίες με σκοπό την παγκόσμια διαδοσή τους, αυτό το εγχείρημα είναι εξαιρετικά δύσκολο, γεγονός που αποδεικνύεται και απο την προσπάθεια της

Ένωσης στο παράδειγμα των Σκοπίων και της Βοσνίας³³ όπου φάνηκε ότι οι αξίες και οι θεσμοί που προωθούσε απείχαν κατα πολύ από τις κοινωνίες αυτές. Τα γεγονότα της κρίσης μας δείχνουν μια Ε.Ε η οποία αδυνατεί να υπερασπιστεί τις αξίες που προωθεί, καθώς έχουμε προσβολή των λαών και μίσος απέναντι στην Ένωση με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε μια έκπτωση αξιών³⁴ εντός της Ε.Ε, αξίες όπως ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η καταπολέμηση των κοινωνικών αποκλεισμών, η κοινωνική αλληλεγγύη κ.α καταπατούνται συνεχώς. Άρα αναλογιζόμενοι αυτά τα γεγονότα δεν μπορούμε να μιλάμε για κανονιστική ισχύ πόσο μάλλον όταν αυτά συμβαίνουν στο εσωτερικό της Ένωσης, εάν δεν αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση στο εσωτερικό πως μπορεί να υπάρξει η οποιαδήποτε προώθηση αξιών στο εξωτερικό.

Όπως γίνεται κατανοητό από την παραπάνω ανάλυση η Ε.Ε προβάλλει ήπια ισχύ η οποία έχει πολλές και διάφορες διαστάσεις οι οποίες χαρακτηρίζουν όλες λίγο ή πολύ την δράση της. Η κρίση ήρθε να δοκιμάσει τις διαστάσεις αυτές γεγονός που μας κατέδειξε με τον καλύτερο τρόπο τις αδυναμίες όλου του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Φαίνεται ότι η Ε.Ε έχει δυναμική ή καλύτερα θα λέγαμε ότι φαίνεται ότι μπορεί να έχει δυναμική αφού όμως πρώτα θωρακίσει το εσωτερικό και σταθεί σαν αξιόπιστος πόλος πρώτα για τους πολίτες της και έπειτα για τον υπόλοιπο κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ ΙΣΧΥΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ Ε.Ε ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΕΠΠΑ-ΕΠΑΑ

Έχοντας, στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύσει το θεωρητικό πλαίσιο της ισχύος διεθνώς και έχοντας κατανοήσει το περιεχόμενο και τις πτυχές της και αφού αναλύσαμε, στο δεύτερο κεφάλαιο, την έννοια της Ευρωπαϊκής ήπιας ισχύος και πως αυτή μεταφράζεται σε επίπεδο δράσεων της Ε.Ε, δόκιμο είναι για την πληρότητα της μελέτης μας να αναλύσουμε και την δυναμική της Ε.Ε σε επίπεδο στρατιωτικής ισχύος, καθώς όπως έγινε εμφανές από την παραπάνω ανάλυσή μας το

³³ Merlingen Michael, Everything is Dangerous: a Critique of ‘Normative Power Europe’, Security Dialogue, 38(4), 2007 σελ. 444 και 447

³⁴ Βοσκόπουλος Γεώργιος, Ευρώπη της Βαρβαρότητας ή Ευρώπη της Αλληλεγγύης, Εφημερίδα Μακεδονία, www.makthes.gr/news/opinions/53307/, 02/04/2010

διεθνές περιβάλλον δεν είναι πάντα δεκτικό σε ήπιες μορφής δράσεις, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η στρατιωτική δύναμη αποτελεί την μοναδική αποτελεσματική λύση.

Η Ε.Ε δρά σε διεθνές επίπεδο μέσα από νομικές και θεσμικές διαδικασίες. Κάθε δράση της Ένωσης πρέπει είναι συμβατή με τις εξουσιοδοτήσεις, το παράγωγο δίκαιο και τις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων. Η οποιαδήποτε αδυναμία εμφανιστεί μπορεί να συνδέεται είτε με κάποια θεσμική ατέλεια είτε με την στάση των κρατών μελών και έτσι η Ε.Ε αδυνατεί να αναλάβει δράση λόγω έλλειψης πολιτικής βούλησης. Το παράδειγμα της Γιουγκοσλαβίας αποτέλεσε ένα πλαίσιο εκμάθησης για την Ε.Ε καθώς έγινε κατανοητό ότι μόνο μια συνεκτική πολιτική θα μπορούσε να έχει αποτέλεσμα στην περιοχή, πράγμα το οποίο δεν υπήρχε από την πλευρά της Ε.Ε. Έτσι άρχισε να δίνεται βάρος στην Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Ασφάλεια και την Άμυνα (ΕΠΑΑ), με σκοπό την αποτελεσματική εξωτερική δράση σε τομείς όπως η ασφάλεια και οι ανθρωπιστικές κρίσεις. Η Ε.Ε έχει προχωρήσει στην σύναψη σχέσεων με αρκετές χώρες και έχει πετύχει αρκετές συμφωνίες, υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπως αυτή του Αφγανιστάν όπου οι ήπιες προσπάθειες από την πλευρά της Ε.Ε δεν ευδοκίμησαν σε αντίθεση με τα στρατιωτικά μέσα που επέδειξε ο αμερικανικός παράγοντας. Το παράδειγμα του Αφγανιστάν και η αδυναμία της Ένωσης να παρέμβει με τα μέσα που έχει, μας τονίζει για μια ακόμα φορά ότι η ήπια ισχύ σε ένα περιβάλλον διεθνές όπως το σημερινό, έχει όρια.

Συγκεκριμένα η ΚΕΠΠΑ-ΕΠΑΑ αποτελούν μια πρωτοβουλία της Ε.Ε η οποία ξεκίνησε με την συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 όπου τα κράτη μέλη αποφάσισαν να επεκτείνουν τις πολιτικές τους και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Η ΚΕΠΠΑ εντάχθηκε στον δεύτερο πυλώνα της Σ.Ε.Ε και σκοπό είχε την ισχυρή και ενιαία πολιτική της Ε.Ε απέναντι σε διεθνής προκλήσεις. Για να καταστεί όμως κάτι τέτοιο δυνατό θα έπρεπε να υπάρξει μια επιχειρησιακή δομή εντός της Ε.Ε που θα στήριζε αποτελεσματικά το αμυντικό σκέλος της ΚΕΠΠΑ αυτό όμως δεν συνέβη καθώς όλο το πεδίο χάραξης πολιτικής διαμορφωνόταν υπό ένα κρατοκεντρικό μοντέλο όπου δεν υπήρχε η θέληση εκχώρησης κυριαρχίας. Το ΝΑΤΟ ήρθε να γεμίσει το κενό αυτό που υπήρχε στην Ε.Ε σε επίπεδο άμυνας, πολλοί ήταν αυτοί που είπαν ότι μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου το ΝΑΤΟ δεν είχε θέση στον Ευρωπαϊκό χώρο. Τα γεγονότα (Διάσπαση ΕΣΣΔ, διαμάχες στα Βαλκάνια, Κόσσοβο) όμως έδειξαν ότι η ασφάλεια και η Ειρήνη δεν είναι δεδομένα και σε συνδυασμό με τον αιφνιδιασμό και την αδυναμία της Ε.Ε στην αντιμετώπιση της κρίσης και στην επιβολή της ειρήνης, ο Νατοϊκός παράγοντας κατέστη αναγκαίος. Ένα βήμα προς την επιχειρησιακή αυτονομία της Ε.Ε έγινε το 1998 όπου αποφασίστηκε η ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής άμυνας με την ανάπτυξη δικών της στρατιωτικών μέσων. Το αποτέλεσμα αυτής της απόφασης ήταν η ενίσχυση της ΕΠΑΑ και η δυνατότητα της Ε.Ε να καταστεί αυτόνομος διεθνής

ρυθμιστικός παράγοντας. Στα πλαίσια αυτά έγιναν 23 επιχειρήσεις όπου τα μέσα και οι δυνατότητες εξέλιξης και περάτωσης ήταν κατα κύριο λόγο Νατοϊκά, γεγονός που μας δείχνει την εξάρτηση από το ΝΑΤΟ, στην ουσία θα λέγαμε για την ΕΠΑΑ ότι αποτέλεσε συνιστώσα του ΝΑΤΟ. Αυτή ακριβώς η αδυναμία αποκόλλησης της Ε.Ε από το ΝΑΤΟ επέφερε κριτική ως προς την δυνατότητα μιας ισχυρής διεθνούς ταυτότητας για την Ε.Ε.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο η Ε.Ε σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής επιδιώκει την διαφύλαξη των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και συμφερόντων της, την ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της καθώς και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής και της διεθνούς ασφάλειας. Όλα τα παραπάνω στοιχεία δομούν την διεθνή ταυτότητα της Ε.Ε η οποία μέσα από την συνεργασία και την σύμπλευση εκφράζει με ήπια μέσα διεθνής δράσεις βασιζόμενη στην οικονομική της δύναμη, έτσι έχουμε χρηματοδότηση αναπτυξιακής βοήθειας, ανθρωπιστικής βοήθειας και ανασυγκρότησης κρατών. Όλα τα παραπάνω η Ε.Ε προσπάθησε να τα εφαρμόσει σε περιπτώσεις όπως η Γιουγκοσλαβία καθώς δεν είχε άλλα μέσα να επέμβει και αρκέστηκε σε διαπραγματεύσεις για ειρήνη, ανάπτυξη συνεργασίας για την αντιμετώπιση της κρίσης και παροχή οικονομικής βοήθειας, την θέση μιάς δυναμικής επέμβασης πήρε η προσπάθεια σταθεροποίησης των καθεστώτων και η οικονομική βοήθεια στην αναπτυξή τους. Φάνηκε ότι τα μέσα αυτά δεν ήταν αρκετά ή δεν ήταν τα κατάλληλα για την περίπτωση. Στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ έχουν αναπτυχθεί και σενάρια πιο δυναμικών παρεμβάσεων άλλα ποτέ δεν έχει γίνει χρήση τους, η Ε.Ε σε κάθε περίπτωση αρκείτε σε πρακτικές διατήρησης της ειρήνης, παλιννόστησης του κράτους δικαίου, ανασυγκρότησης των κρατικών υπηρεσιών, εξασφάλιση της ασφάλειας των πολιτών, ανθρωπιστική και οικονομική βοήθεια προς τα προβληματικά κράτη. Το κόστος και η νομιμοποίηση είναι δύο βασικοί λόγοι για τους οποίους η Ένωση απέχει από δυναμικές επεμβάσεις και αν υπάρξουν έχουν μικρή έκταση και χαρακτηρίζονται από κρατική πρωτοβουλία και πάντα σε συνάρτηση με το ΝΑΤΟ ή τον ΟΗΕ.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνουν την θέση που θέλει την Ε.Ε να αποτελεί μια ένωση κρατών πάνω στα οποία πρέπει να βασίζει την ισχυροποίηση της πράγμα το οποίο δεν επιτρέπει μια συνεκτική πολιτική σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Σε επίπεδο θεσμικών οργάνων σημαντικό για την μελέτη μας είναι να δούμε τον τρόπο λήψης των αποφάσεων όπου τα όργανα αναγκάζονται να εκδίδουν συμβιβαστικές αποφάσεις, αντί για ουσιαστικές και δυναμικές, επηρεάζοντας έτσι την συλλογική αποτελεσματικότητα της ΕΕ καθώς δεν υπάρχει μια κεντρική εξουσία και η όλη προσπάθεια επικεντρώνεται στην ισοστάθμιση ετερόκλητων συμφερόντων. Αυτή ακριβώς η πρακτική μας ωθεί στο να μιλάμε για θεσμική ανεπάρκεια η οποία έρχεται να υπονομεύσει μεταξύ άλλων την αποτελεσματικότητα της Ε.Ε.

Όλα τα παραπάνω μας καταδεικνύουν μια ανεπάρκεια τόσο δομική όσο και σε επίπεδο μέσων και πρακτικών, όπως ήδη έχουμε αναφέρει παραπάνω η ήπια δύναμη που προβάλλει η Ε.Ε έχει όριο, ένα όριο που απαντάτε σε πολλά παραδείγματα κάποια απο τα οποία έχουν ήδη αναφερθεί. Συγκεκριμένα οι παγκόσμιες εξελίξεις μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ δημιούργησαν την ανάγκη μιας Ευρώπης ισχυρής, όπως και έγινε η Ε.Ε εμφανίστηκε ως μια ισχυρή οικονομία η οποία θα μπορούσε να εκφράσει τα συμφεροντά της και να επηρεάσει τις παγκόσμιες εξελίξεις, πράγμα το οποίο και έγινε, μέχρι την στιγμή της κατάρρευσης του ανατολικού μπλόκ όπου οι εξελίξεις κατέδειξαν την αδυναμία απο την πλευρά της Ένωσης να αντισταθεί. Η έλλειψη ενιαίας εξωτερικής πολιτικής και η κρατική πρωτοβουλία έδρασαν καταλυτικά στην αδυναμία της Ένωσης, μια αδυναμία που θα έπρεπε να μετριαστεί εάν όχι να εξαλειφθεί μέσω της ΚΕΠΠΑ, πράγμα το οποίο δεν έγινε καθώς ο κρατικός παράγοντας επενέβη με αποτέλεσμα να υπάρξει ατομία και στασιμότητα. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι η Ε.Ε είχε στηρίζει όλη την δυναμική της στην οικονομία και στο εμπόριο και την προστασία της στις ΗΠΑ. Η κατάσταση αυτή οδήγησε την ανάγκη στρατιωτικής δυναμικής απο την πλευρά της Ε.Ε στο να ατονήσει, σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι τραυματικές εμπειρίες δύο παγκόσμιων πολέμων στην απομάκρυνση της Ευρώπης απο την ιδέα του πολέμου. Έτσι και κάτω απο αυτά τα δεδομένα η απαίτηση για ανάπτυξη στρατιωτικού βραχίονα στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ αποτέλεσε ένα πρωτοφανές πρόβλημα καθώς για τα κράτη ήταν εξαιρετικά δύσκολο να φανταστούν τέτοιου τύπου δράση σε πλαίσια υπερεθνικά και για τους πολίτες υπήρχε ο φόβος της νομιμοποίησης τέτοιων δράσεων, επίσης υπήρχε και η άποψη που έλεγε ότι οι ΗΠΑ δεν θα έβλεπαν και με τόσο καλό μάτι μια πιθανή αυτονόμηση σε επίπεδο στρατιωτικό της Ευρώπης, έτσι κάτω απο αυτές τις δυσχέρειες έγινε σαφές ότι την δεδομένη στιγμή η Ε.Ε δεν μπορεί να αναπτύξει σκληρή ισχύ με αποτέλεσμα η υιοθέτηση της ήπιας ισχύος και η συνάρτηση με το ΝΑΤΟ να είναι μονόδρομος.

Αρα αυτό που θα λέγαμε είναι ότι η Ε.Ε κατέχει οικονομική δυναμική την οποία όμως δεν μπορεί να την μεταφράσει σε δύναμη γεωπολιτικής επιρροής καθώς δεν δύναται να προβάλλει μια ενιαία και αποτελεσματική πολιτική. Την άποψη αυτή έρχονται να στηρίζουν τα γεγονότα όπως η χρηματοδότηση του Παλαιστινιακού κράτους και χωρών της Κεντρικής Ασίας χωρίς να υπάρχει κανένα αποτέλεσμα, καθώς οι χώρες αυτές δεν μπορούμε να πούμε ότι τέθηκαν υπό Ευρωπαϊκή επιρροή, επίσης στην ευρύτερη Μέση Ανατολή η Ευρωπαϊκή παρουσία είναι ανύπαρκτη πράγμα το οποίο δημιουργεί περαιτέρω προσκόλληση στον Νατοϊκό μηχανισμό όπου η Ένωση κατέχει υποστηρικτικό ρόλο. Εάν αναλογιστούμε την δομή της Ε.Ε σήμερα και τους λόγους αδυναμίας για σχηματισμό μιας ενιαίας πολιτικής, τότε θα καταλάβουμε ότι η συνεχής διεύρυνση και τα νέα

στοιχεία πολυμορφίας και πολυπολιτισμικότητας που εμφανίζονται δημιουργούν περαιτέρω δυσκολίες με αποτέλεσμα να εξασθενούν τον διεθνή ρόλο της Ένωσης.

Σε επίπεδο καθαρά ισχύος η αδυναμία της Ε.Ε να προβάλλει μια ενιαία στρατηγική συγκριτικά με τους άλλους ισχυρούς παίκτες, για τους λόγους που έχουμε ήδη αναφέρει (έλλειψη απειλής, εκχώρηση της ασφάλειας στο ΝΑΤΟ, εφησυχασμός, απροθυμία από τα κράτη μέλη, θεσμικές ατέλειες) έχει ως αποτέλεσμα οι Ευρώπη να στραφεί στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Όμως όσο η σκληρή ισχύ αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης της δράσης μιας χώρας τόσο η Ένωση δείχνει να είναι ανεπαρκής και να αδυνατεί να παίζει ρυθμιστικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο. Παραδείγματα όπως το Ιράκ, η Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια μας δείχνουν την αδυναμία της Ένωσης να είναι αποτελεσματική. Συνεπώς έχουμε μια ξεκάθαρη και αναπόφευκτη, με τα τωρινά δεδομένα, εξάρτηση στο ΝΑΤΟ γεγονός που δεν συνάδει με την ανάδειξη ενός ισχυρού πόλου σε διεθνές επίπεδο.

Όσον αφορά την πιθανή προοπτική για εξέλιξη της Ένωσης και ανάπτυξη ενιαίας πολιτικής, θα λέγαμε ότι, σε θεωρητικό για την ώρα επίπεδο, μετά την συνθήκη της Λισαβόνας παρατηρούμε μια προσπάθεια σε επίπεδο δημοκρατίας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας στο πλαίσιο μιάς εξισορροπημένης λειτουργίας μεταξύ οργάνων Ε.Ε και Κρατών Μελών. Πολύ σημαντικό είναι να τονίσουμε ότι η ΚΕΠΠΑ αποτελεί πλέον το μόνο τομέα δράσης με διακυβερνητικά στοιχεία και ακόμα και εκεί βλέπουμε κάποια συρρίκνωση συγκριτικά με τα υπερεθνικά στοιχεία, πράγμα το οποίο φέρνει την Ένωση πιο κοντά στην δυνατότητα διαμόρφωσης ενιαίων πολιτικών που θα της δώσουν παγκόσμια δυναμική. Σε επίπεδο καθαρά εξωτερικής πολιτικής βλέπουμε ότι η ΚΕΠΠΑ αποτελεί διακυβερνητικό όργανο πράγμα το οποίο δεν βελτιώνει την κατάσταση και κατ' επέκταση διαπιστώνεται για μια ακόμη φορά η αρνητική στάση για ολοκλήρωση στο τομέα της εξωτερικής πολιτικής.

Για να μπορέσουμε να δούμε σήμερα τι είδους ισχύ προβάλλει στην πραγματικότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση και ποιά η αποτελεσματικότητα που έχει, δόκιμο είναι να δούμε πως η Ένωση αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει σύγχρονα προβλήματα που έχουν ανακύψει στην διεθνή σκακιέρα. Το 2010 στην Τунησία είχαμε την αρχή της λεγόμενης Αραβικής Άνοιξης, ένα κίνημα που στόχο είχε τον πλουραλισμό και την δημοκρατία³⁵. Η Ε.Ε αντέδρασε συμφωνώντας με τα αιτήματα για μεταρρυθμίσεις και ανατροπή των αυταρχικών καθεστώτων, η Ε.Ε διέγινωσε ότι αυτές οι χώρες θα μπορούσαν να αποτελέσουν οικονομικές ευκαιρίες και παράλληλα θα ήταν δυνατό να αναδειχθούν

³⁵Μιλτιάδης Μακρυγιάννης, *Ινφογνώμων Πολιτικά, Η αντίδραση της ΕΕ στην Αραβική Άνοιξη: δύο χρόνια μετά, οι προκλήσεις παραμένουν (και μεγαλώνουν)*, 23 Απριλίου 2013, http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_187.html

λύσεις σε επίπεδο τρομοκρατίας και μετανάστευσης. Βασικοί στόχοι της Ένωσης ήταν η σταθερότητα, η ασφάλεια και η κοινωνική ευημερία. Όμως για μια ακόμη φορά είδαμε από την πλευρά της Ένωσης μια μη ολοκληρωμένη στρατηγική. Δόθηκαν μεγάλα πόσα από την Ένωση προς επίτευξη αυτών των στόχων αλλά αυτό δεν ήταν αρκετό. Το γεγονός ότι η Ε.Ε συνεργαζόταν οικονομικά και πολιτικά με αυταρχικά καθεστώτα αποτέλεσε μια ανακόλουθη πολιτική συγκριτικά με τις αξίες που προσβέυει, έτσι δημιουργείται ένα κλίμα αμφισβήτησης το οποίο σε συνδυασμό με την οικονομική ύφεση οδηγεί σε απομάκρυνση των επιθυμητών στόχων. Άρα βλέπουμε για μια ακόμα φορά την Ένωση να επιδιώκει με ήπια μέσα την επίτευξη επιρροής πράγμα το οποίο για μία ακόμα φορά δεν λειτουργεί.

Ένα ακόμα σύγχρονο παράδειγμα αποτελεί το Ουκρανικό ζήτημα όπου η Ένωση λόγω της ενεργειακής εξαρτήσής της από την Ρωσία δεν κατάφερε να προβλέψει και να αποτρέψει τα γεγονότα στην Ουκρανία και αιφνιδιάστηκε από τον τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος από την Ρωσία. Στην περίπτωση της Ουκρανίας η Ευρώπη φάνηκε ότι δεν έχει τα μέσα για να υπερασπιστεί τις αξίες που προσβέυει, καθώς αρκέστηκε σε οικονομικές κυρώσεις³⁶ και σε ειρηνευτικές πράξεις. Άλλο παράδειγμα Ευρωπαϊκής αδυναμίας αποτελεί η Συριακή κρίση όπου η Ε.Ε αδυνατεί να ασκήσει επιρροή στην περιοχή προβάλλοντας για μια ακόμη φορά έλλειψη σαφούς στρατηγικής.³⁷ Τέλος χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου η Ένωση φάνηκε ανέτοιμη για μια ακόμα φορά είναι το μεταναστευτικό³⁸ όπου κατέχει θέση απλού παρατηρητή καθώς αδυνατεί να επιφέρει ουσιαστικές και αποτελεσματικές ρυθμίσεις απέναντι σε ένα φαινόμενο που έχει προεκτάσεις στην κοινωνική σταθερότητα, στην ασφάλεια με φαινόμενα όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Η λύση της FRONTEX και τα κονδύλια που έχουν διατεθεί δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν επαρκώς το ζήτημα. Σε επίπεδο πολιτικών αποφάσεων βλέπουμε για μια ακόμα φορά να επικρατεί ασυνεννοησία και διαίρεση καθώς οι διαφορετικές προσεγγίσεις από τα κράτη μέλη και οι συνεχείς σύνοδοι δεν οδηγούν σε ικανά αποτελέσματα και έτσι έχουμε ανεπάρκεια στην στρατηγική και ελλιπή μέσα αντιμετώπισης. Όλα τα παραπάνω παραδείγματα μας ενδιαφέρουν σε επίπεδο ισχύος καθώς μας δείχνουν τις ανεπάρκειες και την αδυναμία παραγωγής ισχυρής κοινής πολιτικής γεγονός που υπονομεύει την όποια ισχύ θέλει να προβάλει η Ένωση σε διεθνές επίπεδο, φαίνεται ότι αποτυγχάνει ακόμα και με την ήπια ισχύ που προωθεί να επιφέρει ικανά αποτελέσματα πόσο

³⁶<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/sanctions/ukraine-crisis/>

³⁷Ιωάννης Παρίσης, ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ, Η Συριακή σύγκρουση, Περιφερειακές επιπτώσεις και Ελληνικές προοπτικές, 4 Νοεμβρίου 2014, <https://parisis.wordpress.com/2014/11/04/>

³⁸<https://gr.euronews.com/2015/04/10/migrant-crisis-flaws-in-eu-policy>

μάλλον σε επίπεδο σκληρής ισχύος. Όταν δεν γίνεται άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση φαινομένων που εκδηλώνονται στο εσωτερικό, τα οποία υπονομεύουν βασικές αξίες της Ε.Ε όπως η αλληλεγγύη τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για καμία κανονιστική δύναμη σε επίπεδο Ένωσης πόσο μάλλον στην εκδήλωση τέτοιας ισχύος σε τρίτες χώρες.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η Κ.Ε.Π.Π.Α ως τρόπος ισχυροποίησης της Ε.Ε σε διεθνές επίπεδο δεν κατέστη αποτελεσματική καθώς δεν έγινε κάποια δυναμική και ουσιαστική αντιμετώπιση σε επίπεδο ανθρωπιστικών κρίσεων ή σε περιπτώσεις επιβολής της ειρήνης, χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα που έχουμε αναφέρει, η στρατιωτική ανεπάρκεια και η πολιτική ασυνεννοησία³⁹ οδήγησαν στην ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών και στην παρέμβαση του Νατοϊκού παράγοντα. Η ΕΠΑΑ με την σειρά της δεν αποτέλεσε κάποια αποτελεσματική εξαίρεση στον Ευρωπαϊκό κανόνα αναποτελεσματικότητας, καθώς περιορίστηκε σε υποστηρικτικό ρόλο ως προς το ΝΑΤΟ καταδεικνύοντας έτσι την αδυναμία της Ένωσης να επιχειρήσει αυτόνομα αναπτύσσοντας σκληρή ισχύ. Η Ένωση αναγνωρίζοντας την αδυναμία της αυτή περιορίστηκε σε ανάπτυξη μέσων ήπιας ισχύος όπως εξωτερική οικονομική δράση, ειρηνευτική και ανθρωπιστική βοήθεια κ.α. Φάνηκε ότι η Ένωση δεν μπορούσε να αποτελέσει ισχυρό πόλο με στρατιωτικά μέσα αλλά ακόμα και στην ανάπτυξη των μέσων ήπιας ισχύος τα αποτελέσματα είναι αμφίβολα, γεγονός που φαίνεται καθαρά από τα αποτελέσματα στα προαναφερθέντα παραδείγματα. Θεσμικά η Κ.Ε.Π.Π.Α υφίσταται καίριους περιορισμούς που δεν επιτρέπουν καμία δυναμική εξέλιξη σε επίπεδο Ένωσης καθώς ο διακυβερνητισμός και η κρατοκεντρική αντίληψη και κατ' επέκταση οι συνεχόμενες διευρύνσεις αποτέλεσαν την ταφόπλακα στο εγχείρημα της Κ.Ε.Π.Π.Α. Αντίστοιχα οι προσπάθειες της ΕΣΑ⁴⁰ και έπειτα του ΕΑΟ⁴¹ αντιμετώπισαν τα ίδια προβλήματα ασυνεννοησίας σε επίπεδο πολιτικής και εξοπλιστικές αδυναμίες τόσο σε επίπεδο μηχανισμών όσο και σε επίπεδο διαδικασιών. Ακόμα και μετά την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη η ΚΕΠΠΑ δεν παρουσίασε κάποια θεσμική αλλαγή με τα κράτη μέλη και το ΝΑΤΟ να έχουν κυρίαρχο ρόλο, γεγονός που μας δείχνει ότι αυτή η απραγία σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής από την πλευρά της Ένωσης είναι ηθελημένη.

Εκτός από την ηθελημένη απραγία όπως διαφαίνεται στην ανάπτυξη κοινής εξωτερικής πολιτικής, υπάρχουν και οι ανεπάρκειες και η αδυναμία για ουσιαστική και αποφασιστική αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων όπως αυτά που έχουμε αναφέρει. Προσωπική μας άποψη είναι ότι οι ανεπάρκειες αυτές είναι αντιμετώπισιμες εφόσον υπάρξει η πολιτική θέληση από την πλευρά

³⁹ Πασσάς Α. Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Μαραβέγιας Ν.-Τσινισιζέλης Μ. (επιμ.), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: οργάνωση και πολιτικές, Θεμέλιο, Αθήνα, 2007, σελ 346

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας

⁴¹ Ευρωπαϊκός Αμυντικός Οργανισμός

των Κρατών Μελών για μια συνεκτική πολιτική. Η απο κοινού προσέγγιση καίριων ζητημάτων θα μπορούσε ακόμα και με ήπια μέσα να επιφέρει αποτελέσματα, επίσης θα ήταν ορατή ακόμα και η στρατιωτική δυναμική που σε συνδυασμό με τα μέσα ήπιας ισχύος (Έξυπνη Ισχύ) θα καθιστούσε την Ένωση έναν ισχυρό, αυτόνομο πόλο σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτή την κατεύθυνση συγκεκριμένα θα λέγαμε ότι η Ένωση πρέπει να ξεκαθαρίσει πως θα ορίζεται θεσμικά, επίσης πρέπει να αναζητηθεί αυτό που λέμε ευρωπαϊκή ταυτότητα δηλαδή η ύπαρξη μιας λειτουργικής θεσμικής οργάνωσης με στοιχεία αμιγώς υπερεθνικά, ακόμα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν έννοιες όπως η ισχύ και η κυριαρχία σε επίπεδο Ένωσης και όχι σε επίπεδο κράτους και τέλος όσον αφορά το κομμάτι της φύσεως της Ευρωπαϊκής ισχύος, πράγμα που αποτελεί και την βάση της μελέτης μας, πρέπει η Ένωση να επεκτείνει την ισχύ της και πέρα από τα πλαίσια της ήπιας ισχύος η οποία δεν επαρκεί, πρέπει η Ένωση να αποκτήσει και σκληρή ισχύ στο βαθμό που μπορεί να το κάνει όσο μεγάλος και αν είναι ο ανταγωνισμός. Διαφαίνεται παρα τις ανεπάρκειες ότι η Ε.Ε μπορεί και κατα την γνώμη μας πρέπει να αναπτύξει αυτό που ονομάζουμε έξυπνη άμυνα και έξυπνη ισχύ δηλαδή να συνδυάσει την χορήγηση ανθρωπιστικής βοήθειας, την διασφάλιση της ειρήνης και των αξιών που πρεσβεύει με μέσα σκληρής ισχύος. Για να συμβεί κάτι τέτοιο όμως χρειάζεται συνεργασία και εκ νέου πίστη στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα από όλα τα κράτη μέλη και κυρίως από τα ισχυρά κράτη της Ένωσης όπως η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία, σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι εξαιρετικά ανασταλτική στην όποια δυναμική αποτελεί η αυτόνομη πολιτική της Αγγλίας με κορύφωση την διαδικασία του Brexit.

Για να μπορέσει η Ε.Ε να προβάλλει την πραγματική της ισχύ και να επιφέρει αποτελέσματα πρέπει να γίνει κατανοητό από τα κράτη μέλη ότι από μόνα τους δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του διεθνούς συστήματος πρέπει να συνεργαστούν και να συντονίσουν τις προσπάθειες τους γύρω από μια κοινή πολιτική για την ασφάλεια και την άμυνα. Είναι γεγονός όμως ότι τα ισχυρά κράτη κρατούν μια πολιτική στάση που γνώμονα έχει πρώτα την υπεράσπιση του κράτους χωρίς να υπάρχει η επιθυμία για συνεργασία και απο κοινού δράση σε επίπεδο Ένωσης πράγμα που καθιστά της Ευρώπη ένα συνονθύλευμα κρατικών επιδιώξεων και απόψεων και τίποτα παραπάνω, σε ένα τέτοιο πλαίσιο όπως έχει γίνει κατανοητό είναι ουτοπικό να μιλάμε για οποιαδήποτε τύπου ισχύ σε επίπεδο Ένωσης. Η Ένωση μπορεί και πρέπει να αναπτύξει και σκληρή ισχύ εάν θέλει να αποτελέσει ικανό πόλο σε διεθνές επίπεδο, μπορεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που έχει σε αυτή την κατεύθυνση και πρέπει να το κάνει, το κλειδί μιάς τέτοιας εξέλιξης είναι η ανάπτυξη υπερεθνικής ταυτότητας πάνω σε θέματα ουσιαστικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης έγινε προσπάθεια προσέγγισης της έννοιας της ισχύος γενικά και ειδικά σε επίπεδο ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από μηχανισμούς όπως η ΚΕΠΠΑ, η ΕΠΑΑ και το ΝΑΤΟ, με σκοπό να κατανοήσουμε ποιός τύπος ισχύος χαρακτηρίζει την Ε.Ε και ποιά είναι η δυναμική που μπορεί να προβάλλει σε διεθνές επίπεδο. Σε θεωρητικό επίπεδο μας έγινε κατανοητό ότι η ισχύς αποτελεί μια σημαντική έννοια σε διεθνές επίπεδο καθώς αποτελεί ανα περίπτωση είτε αυτοσκοπό για τα κράτη είτε μονάδα μέτρησης της θέσης τους. Η όλη θεωρητική συζήτηση περί ισχύος μας κατέδειξε ότι μιλάμε για μια έννοια πολυσύνθετη με πολλές εκφάνσεις, μέσα και στοιχεία, γεγονός που καθιστά ένα καθολικό ορισμό εξαιρετικά δύσκολο. Η ίδια η θεωρία αναγιγνώσκει την έννοια της ισχύος ξεχωριστά για κάθε περίπτωση και διατυπώνει ξεχωριστά συμπεράσματα. Για να υπάρξει καθολικός ορισμός περί ισχύος πρέπει να υπάρξει και μια παγκόσμια κοινή δράση πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει. Η ανάλυσή μας γίνεται ακόμα πιο περίπλοκη όταν φτάνουμε στην ανάλυση της ισχύος σε επίπεδο Ένωσης όπου είδαμε ότι η πολυπλοκότητα της Ένωσης αντικατοπτρίζεται και στο επίπεδο της ισχύος που προβάλλει ή θέλει να προβάλλει.

Ο χαρακτηρισμός της Ένωσης ως ήπια δύναμη της προσδίδει ένα ρόλο υποβοηθητικό στις παγκόσμιες εξελίξεις, γεγονός που φαίνεται να το αποδέχεται η Ένωση ηθελημένα. Ακόμα και τα προβλεπόμενα αποτελέσματα που θα προσδοκούσε μια ήπια δύναμη μοναδική στο είδος της, όπως η Ε.Ε, δεν φαίνεται να έρχονται, χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα που έχουμε αναφέρει στην μελέτη και όπου η Ένωση φάνηκε ότι ακόμα και στο πεδίο της ήπιας ισχύος δεν μπορούσε να πετύχει ικανοποιητικά αποτελέσματα, για διάφορους λόγους που αφορούσαν την ίδια την δομή της και την κρατοκεντρική προσέγγιση που την διέπει και ακόμα και για λόγους πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής μορφολογίας των παραδειγμάτων στα οποία έδρασε, γεγονός που από μόνο του βάζει ένα όριο στην άσκηση της ήπιας ισχύος όσο συντεταγμένα και προσεκτικά και αν ασκείται αυτή. Διαφαίνεται καθαρά ότι για να υπάρξει ένας δυνατός και αξιόπιστος πόλος σε διεθνές επίπεδο πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει άμεσα και επαρκώς τα προβλήματα που ανακύπτουν στο εσωτερικό του και να μπορεί να προβάλλει και να επιβάλει επαρκώς τις αξίες που πρεσβεύει, στο εξωτερικό, αυτό προϋποθέτει μια έξυπνη ισχύ και όχι μια αμιγώς στρατιωτική ή ήπια ισχύ.

Η Ένωση, όσον αφορά το εσωτερικό της, φάνηκε ανέτοιμη θεσμικά, κοινωνικά και πολιτικά να αντιμετωπίσει την κρίση γεγονός που δημιούργησε έντονη δυσαρέσκεια και αμφιβολία (ευρωσκεπτικισμός) και κατέδειξε με τον καλύτερο τρόπο τις ατέλειες και τις αδυναμίες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η οικονομική ισχύ που πρόβαλε η Ένωση δεν φάνηκε να μπορούσε να σώσει την κατάσταση καθώς τα κράτη θέτουν σε πρώτη θέση τα εθνικά τους συμφέροντα και όχι τα κοινοτικά, γεγονός που δημιουργεί τριγμούς σε όλα τα επίπεδα της Ένωσης. Πρέπει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα να υπάρξει αναθεώρηση των ευρωπαϊκών θεσμών με γνώμονα την υπερεθνική τους δράση και την δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας που θα δώσει την ώθηση για κοινές συντεταγμένες πολιτικές στα πλαίσια της αίσθησης του συνανήκειν, μόνο με αυτό τον τρόπο η Ένωση θα αντιμετωπίσει την κρίση και θα αναπτύξει μηχανισμούς που θα της επιτρέπουν την έγκαιρη αντιμετώπιση μελλοντικών κινδύνων για τους πολίτες της.

Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής η προβληματική έχει την ίδια ρίζα καθώς η κρατοκεντρική προσέγγιση των γεγονότων σε συνδυασμό με την αδυναμία ανάπτυξης έξυπνης δύναμης οδηγούν την Ένωση σε ένα ρόλο αμιγώς βοηθητικό. Η ανάπτυξη ήπιας δύναμης δεν φάνηκε να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα λόγω της ασυνεννοησίας στην ανάπτυξη ενιαίας πολιτικής και της ιδιαιτερότητας των περιπτώσεων. Η στρατιωτική δύναμη σαν αμιγώς Ευρωπαϊκή δεν αποτελεί επιλογή όπως φάνηκε από την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΑΑ και τον ρόλο του ΝΑΤΟ, πράγμα το οποίο όμως αποτελεί επιλογή των κρατών καθώς αρνούνται να αντιμετωπίσουν την εξωτερική πολιτική σαν Ένωση στο σύνολό τους και αρκούνται, για την ώρα θέλουμε να πιστεύουμε, στην προστασία από το ΝΑΤΟ. Σε επίπεδο καθαρά ισχύος η Ένωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μονοσήμαντα, όπως είδαμε και αναλύσαμε η Ένωση προβάλλει ανα περίπτωση διάφορους τύπους ισχύος πάντα βέβαια με μέσα ήπιας ισχύος, καθώς όπως είδαμε το στρατιωτικό κομμάτι πάσχει ηθελημένα. Η Ένωση προβάλλει πολιτική ισχύ, κανονιστική ισχύ, οικονομική ισχύ με ορόσημα την κοινή αγορά, την ΚΕΠΠΑ και την ΕΠΑΑ και το σύνολο των αξιών που πρεσβεύει, βέβαια όλες αυτές οι πτυχές επιδέχονται κριτική για το κατά πόσο προστατεύουν τα κερτημένα που καλούνται να εδραιώσουν και κατά πόσο συμβάλλουν εν τέλει στην μεγέθυνση της Ένωσης.

Αναλογιζόμενοι όλα τα παραπάνω θα λέγαμε ότι η Ένωση μπορεί και πρέπει να προβεί στην ανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών της, δείχνοντας ένα δυναμικό πρόσωπο τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, ικανό να εξισορροπήσει τον διεθνή ανταγωνισμό προβάλλοντας μια πολυπρόσωπη ισχύ (οικονομικό, θεσμικό, πολιτικό επίπεδο) σε συνδυασμό με μέσα επιβολής, απαλλαγμένη από κάθε ιδέα εσωτερικού κατακερματισμού και αμφιβολίας, μόνο έτσι θα μπορούμε να μιλάμε για πραγματική ευρωπαϊκή ισχύ που θα καθιστά την Ένωση ισότιμο παίκτη σε διεθνές επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ξενάκης Δ & Μιχάλης Τσινισιζέλης Μ., Η Προβληματική για την Παγκόσμια Ευρώπη, στην Παγκόσμια Ευρώπη; οι Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιμέλεια Ξενάκης Δ & Τσινισιζέλης Μ, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2006.
- Antony Giddens, Patrick Diamond, Roger Liddle, Κοινωνική Ευρώπη Παγκόσμια Ευρώπη, Εκδόσεις ΝΙΚΑΣ, Αθήνα, 2007
- Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Πλατιάς Αθανάσιος, «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη», Εστία, Αθήνα, 2000
- Κουσκουβέλης Ηλίας Ι., «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», Ποιότητα, Αθήνα, 2007
- Κυριάκος Δ. Κεντρωτής, Θησέας και Μινώταυρος: Ο Μίτος της ΚΕΠΠΑ και των Εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
- Κ. Στεφάνου-Μ. Τσινισιζέλης-Αρ. Φατούρος-Θ. Χριστοδουλίδης, Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τόμος Α, Ενοποιητική Δυναμική Δικαιοταξία-Διακυβέρνηση, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2006
- Nugent Neil, Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Αθήνα 2004
- Κιντής Α. & Ντόκος Θ. Διεθνής Οργάνωση και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια: η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, στο Οι Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιμέλεια Ξενάκης Δ & Τσινισιζέλης Μ, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2006.

- Βοσκόπουλος Γεώργιος, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ποιότητα, Αθήνα 2012
- Μαραβέγιας Ν., Τσιτσινέλης Μ., (επιμ.), (2007), Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση. Οργάνωση και Πολιτικές, Αθήνα, Θεμέλιο
- K.N. Waltz, Theory of International Politics (Νέα Υόρκη: McGraw-Hill, 1979)
- Nye Joseph S. Jr, «Ήπια Ισχύς – Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική», μτφρ.
- Θεόδωρος Κουλουμπής, Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη (Αθήνα: Παπαζήση, 1995)
- Τσινιτσιζέλης Μ.- Υφαντής Κ. (επιμ.), Σύγχρονα προβλήματα Διεθνών Σχέσεων. Κρατική Κυριαρχία : Απειλές και προκλήσεις, Σιδέρης, Αθήνα, 200
 - Manners Iann, Normative Power Europe: the International Role of the EU, European Community Studies Association Biennial Conference, Panel 1D, Madison, Wisconsin, USA, 2001

PAPERS-ΑΡΘΡΑ

- The European Union's EuropAid programme Civil Service Reform and Modernization of the Government of Kazakhstan (CSR) Service Contract No 268 – 776 EuropeAid/131109/C/SER/KZ, Academy of Public Administration Comparative Review on International Trends Recommendations for Capacity Building Final Report, Nikos Papadakis & Nenad Rava, May 2012
- Ιωάννης Παρίσης, ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ, Η Συριακή σύγκρουση, Περιφερειακές επιπτώσεις και Ελληνικές προοπτικές, 4 Νοεμβρίου 2014, <https://parisis.wordpress.com/2014/11/04/>
- Μιλτιάδης Μακρυγιάννης, Ινφογνώμων Πολιτικά, Η αντίδραση της ΕΕ στην Αραβική Άνοιξη: δύο χρόνια μετά, οι προκλήσεις παραμένουν (και μεγαλώνουν), 23 Απριλίου 2013, http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2013/04/blog-post_187.html
- Βοσκόπουλος Γεώργιος, Ευρώπη της Βαρβαρότητας ή Ευρώπη της Αλληλεγγύης, Εφημερίδα Μακεδονία, www.makthes.gr/news/opinions/53307/, 02/04/2010
- Smith E. Karen, Still “Civilian Power EU?”, European Foreign Policy Unit Working Paper, 2005 σελ.2

- Χρυσοχόου Δ. Η Ευρώπη ως συναρχία, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 30, 2007

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/sanctions/ukraine-crisis/>

<https://gr.euronews.com/2015/04/10/migrant-crisis-flaws-in-eu-policy>

https://ec.europa.eu/commission/index_en

<https://www.euractiv.gr/>